הלכות מילה

ילקוט יוסף

מתוך ילקוט יוסף, מאת הרב יצחק יוסף.
הטקסט נלקח מאתר «ילקוט יוסף חינם – האתר להפצת יהדות» (yalkut.info).
זכויות היוצרים על הטקסט שמורות לבעליהן. הקובץ נועד ללימוד בלבד ואינו למכירה.
geulaquiz.com

סימן רס – הלכות מילה – סדר ליל הברית

[פרק א׳ – מתוך הספר שובע שמחות ח״ב]

א לילה שלפני יום המילה, נקרא ליל ״ברית יצחק״ ובכמה מקומות נהגו להיות ניעורים כל הלילה ולעסוק בתורה אצל התינוק. וקבעו סדר לימוד מיוחד ללילה זה, ומנהגינו להביא לבית עשרה אנשים לקרוא את סדר הלימוד. ומה טוב ומה נעים שיהיו נוכחים שם תלמידי חכמים להשיח בדברי תורה. ויש שנהגו להדליק נרות בלילה הזה, ושמחים ושרים בו. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד ה]

ב אין חובה לעשות סעודה בליל הברית עם נטילת ידים ופת, אלא אפשר על ידי טעימת מיני תרגימא בלבד. ואם בכל זאת אוכלים פת, אין הסעודה נחשבת לסעודת מצוה, ולכן אחר ראש חודש אב אסור לאכול בשר בסעודת ליל הברית. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד ח]

ג בעת שעורכים בבית לימוד ״ברית יצחק״, ויש שם עשרה אנשים גדולים, או בעת סעודת המילה, תעמוד היולדת בפתח, ותברך בשם ומלכות: ״ברוך אתה ה׳ אלוקינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב״. ויענו אמן, ואחר כך יאמרו ״האל שגמלך כל טוב, הוא יגמלֵך כל טוב סלה״. [ולכתחלה צריכה לברך בעמידה]. ואין הבעל יכול לברך בשביל אשתו, אלא אם כן נתחייב גם הוא לברך ברכת הגומל, כגון שהיה חולה, או נסע מעיר לעיר שיעור 72 דקות, ואז אם אשתו שומעת את הברכה, (מעזרת נשים וכדומה), ומתכוונת לצאת ידי-חובה, וגם הוא מתכוין להוציאה ידי-חובה, האשה יוצאת ידי חובה בברכתו. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד י]

ד אמרו חכמים, אשתו ילדה זכר מברך הטוב והמטיב. אולם לא נהגו העולם לברך ברכה זו, ומסתפקים במה שאבי הבן מברך שהחיינו בשעת המילה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד יא]

ה אם נדחית המילה מפני חולי התינוק, יש לקיים את הלימוד בליל הברית, ולא בליל השמיני ללידה. ואם חלה המילה בשבת, יש מקדימים את הלימוד ללילי שישי, וטוב יותר שגם בליל שבת יביא עשרה לביתו שיקראו את סדר התיקון. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד יא]

סימן רסא – מצות המילה

[פרק ב׳]

א מצות עשה לאב למול את בנו, וגדולה מצוה זו משאר מצות עשה, שיש בה צד כרת כשיגדל ולא ימול. וגם נכרתו עליה י״ג בריתות בפרשת מילה. ולא נקרא אברהם אבינו שלם עד שנימול. ובזכות המילה נכרת לו ברית על נתינת הארץ, והיא מצלת מדינה של גיהנם, כמו שאמרו חכמים (עירובין יט.) שאברהם אבינו מציל מגיהנם היורדים לשם, לבד ממי שלא נימול. וכל המיפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה, אף על פי שיש בו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד יב]

ב ענין מצות מילה הוא שחותכין הערלה המחפה ראש הגויה, ופורעין קרום רך שלמטה ממנה. והפריעה היא מגוף המצוה, ולכן אמרו מל ולא פרע כאילו לא מל. [שם עמוד טז]

ג מוהלים שעושים המילה והפריעה בבת אחת בסכין של המילה, אין למחות בידם, שמצד הדין אפשר לעשות המילה והפריעה בבת אחת על ידי כריתת שתי העורות של המילה בסכין של המילה, ושכן מבואר בתשובת רבינו האי גאון, ואף בשבת שפיר דמי, ומכל מקום טוב לכתחלה שלא לשנות מן המנהג, שאת הפריעה עושים בצפורן דוקא. שכן הוא מנהג רוב המוהלים, ומנהג ישראל תורה היא, זולת בנער גדול שאי אפשר לעשות הפריעה בצפורן, יש לעשות הפריעה באיזמל או במספרים. [שובע שמחות ב עמוד יח]

ד אם האב לא מל את בנו, חייבים בית דין למולו. ואם לא מלוהו בית דין, חייב הוא למול את עצמו כשיגדיל, [או לדאוג לכך שהמוהל ימול אותו]. ואם לא מל חייב כרת. [שם עמו׳ יט]

ה אין מלין אדם שלא מדעתו, אלא אם כן עבר האב ולא מל את בנו, וגם בית דין לא מלוהו, שאז מלין אותו בעל כרחו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד כא]

ו אין האשה חייבת למול את בנה, כי החיוב הוא על האב. ומכל מקום יש לה להשתדל שיהא בנה נימול. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד כב]

ז אם עבר המוהל ומל את הבן שלא מדעת האב, אם האב מוהל צריך המוהל ליתן לו עשרה זהובים, כדין חוטף מצוה מחבירו. אבל אם אבי הבן כיבד מוהל אחר, ובא אחר וחטף ממנו את המצוה, פטור מלשלם לו. ובלאו הכי בזמן הזה אין בית דין מגבים סכום זה, [ורק אם תפס אין מוציאין ממנו]. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד כג]

ח אם הילד יתום מאב ואבי האב חי, צריך לדאוג למול את נכדו, דבני בנים הרי הם כבנים. אבל אבי האם אינו חייב למולו, כיון דבני בנות אינם כבנים, אלא חיובו כמו כל אדם מישראל. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד כד]

ט ראוי ונכון שהמוהלים יקיימו מצוה יקרה זו מבלי ליטול שכר, ולא יקחו אלא שכר ההוצאות של הנסיעות לברית, ולבדיקת התינוק, ושאר הוצאותיו בלבד. ואף שמעיקר הדין יכול לקחת גם שכר בטלה, דהיינו הזמן שביטל ממלאכתו כדי למול, מכל מקום ראוי שלא יקח גם שכר בטלה. ואולם מוהל שאינו רוצה למול בחנם רק בשכר, [שכר ממש ולא שכר ההוצאות] יש לבית דין לגעור במוהל זה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד כד]

י אם האב אינו יודע למול, ויש כאן מוהל שאינו רוצה למול בחנם רק בשכר, והמוהל מתעקש שיתנו לו שכר על זה, ואין יד האב משגת לתת לו את שכרו, נחשב כמי שאין לו אב שאז בית דין חייבים למולו, ולכן בית דין כופין את המוהל למול כיון שאין אחר שימול. במה דברים אמורים שבית דין כופין אותו למול, בזמן שאין יד האב משגת לתת למוהל את שכרו, אבל אם ידו משגת לתת לו את שכרו והבטיח למוהל, חייב האב לתת למוהל את שכרו ולא כופין למוהל שימול בחנם. וכל שכן שצריך ליתן לו הוצאותיו. [שם כה]

יא אם יש ב׳ מוהלים, ואחד מהם מוכן למול בחנם, ואבי הבן מתעקש למול אצל השני מצד חכמתו ובקיאותו, רשאי המוהל לקבל שכר, אף שגם בזה ראוי והגון שלא ליטול שכר עבור קיום המצוה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד כה]

יב אם המילה נערכת בעיר אחרת, והמוהל צריך לטרוח מעיר לעיר ולהתבטל ממלאכתו, וגם מפסיד הוצאות הנסיעה, רשאי המוהל ליטול שכר בטלה והוצאות הדרך. [שם עמוד כה]

יג מוהל שהוא מחלל שבת בפרהסיא שהיה נוהג במכונית הפרטית שלו, כדי להגיע לעשות ברית מילה, מקצה העיר ועד קצה, ומטעם הממשלה אין רשות לשום אדם למול אלא על ידי המוהל הזה. כשאין ברירה אחרת יש מקום להקל למסור לו את בניהם למילה, ולא ימתינו להזמין מוהל מעיר אחרת, אך מי שיכול להחמיר להזמין מוהל ממדינה אחרת שיש שם מוהלים יראי שמים, טוב שיעשה כן, ותבא עליו ברכת טוב. [יביע אומר חלק י׳ חיו״ד סימן כה עמוד רלט].

סימן רסב – זמן הראוי למילה

[פרק ג׳]

א נאמר בתורה (ויקרא יב, ג): וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ולכן יש להזדרז למולו ביום השמיני, ולא לדחות המילה לימים שאחריו, ולבטל מצות וביום השמיני וגו׳. אבל אם התינוק חלה והרופאים חוששים לאשר למולו ביום השמיני, יש לדחות המילה, ומיד כאשר יתאפשר למולו יש להזדרז למולו, ולא לדחות המילה. [אלא שפעמים שיש להמתין שבעה ימים מאז שהתינוק נעשה בריא, וכן אין למול מילה שלא בזמנה בימי חמישי ושישי ושבת, וכאשר יבואר להלן]. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד כו]

ב אין מלין אלא ביום, ואפילו מילה שלא בזמנה אין מלין אותה אלא ביום. ואין מלין אלא משתנץ החמה ביום השמיני ללידתו, עד השקיעה. ואם מל משעלה עמוד השחר [שהוא שעה וחומש בשעות זמניות קודם הזריחה], יצא, ואין צריך לחזור ולהטיף דם ברית. ולכן אם אי אפשר למולו אחר הנץ החמה, שעת הדחק כדיעבד דמי, ומותר למולו משעלה עמוד השחר. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד כח]

ג אם עבר יום השמיני והאב לא קיים את מצות מילה, אין עליו עונש נידוי, אבל איבד שכר מצוה בזמנה בעולם הבא, שהוא עונש קשה יותר מנידוי, ולכן יש להסביר זאת לאותן טועים שקובעים את מועד הברית ביום שהדבר נוח להם, או ביום שאולם השמחות פנוי. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד כט]

ד אם התינוק נולד בארה״ב, והגיעו לארץ למולו ביום השמיני כאן, ובגלל הפרשי השעות עדיין לא הגיע יום השמיני, ולפי השעות של ארה״ב עדיין הוא בליל השמיני, אף על פי כן מלין אותו ביום השמיני לפי מקום המילה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד כט]

ה אף על פי שכל היום כשר למצות מילה, מכל מקום זריזין מקדימין למצוות, ומלין מיד בבוקר, ולכן אין להשהות מצות מילה לאחר חצות היום, בכדי שיבואו המוזמנים ויהיה ברוב עם הדרת מלך, שהרי מצות זריזין מקדימין למצוות, חשובה יותר ממצות ברוב עם הדרת מלך. וראוי להקדים המילה ככל האפשר, ולהשתדל לערוך המילה קודם חמש שעות מהיום, ולא להשהותה לאחר חמש שעות מן היום, שנראה כאילו מצות מילה בזויה עליו חס ושלום. [וכמו שכתב האור זרוע]. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד כט]

ו היכא דאפשר יש לחזר שיהיו עשרה אנשים בעת המילה. אבל היכא דאי אפשר מלין גם כשאין עשרה. ולכן אם מאחרים עריכת הברית לשעות אחר הצהרים, בכדי שיוכלו לקיימה במנין עשרה, שאם יקדים לערוך את המילה בשעות הבוקר ולפני הצהרים, יצטרך לוותר על עשייתה במנין, אפשר

להתיר להשהותה כדי לעשותה במנין. ובפרט שיודע שכולם משכימים למלאכתם ולתורתם, ואפשר שלא יזדמן לו מנין בעת עשיית הברית. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמ׳ ל]

ז אם חלה המילה בתעניות צבור שאי אפשר לעשות סעודה, לא יעשו את המילה בסוף היום כדי שיעשו הסעודה מיד אחרי הברית בלילה, אלא יעשו את המילה בבוקר, כזריזין המקדימין למצוות, ואת הסעודה יעשו בלילה. ואם קשה לעשות הסעודה במוצאי הצום יכולים לדחותה למחרת הצום. ואם אבי הבן נמצא בבית הכנסת, לא יאמרו וידוי, אלא יתחילו מסדר התחינות ליום התענית. ואם אבי הבן יצא לחוץ, יאמרו גם וידוי. [שם עמו׳ לא]

ח תינוק שנולד בבין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה, מונים לו שמונה ימים מהלילה, ונימול ליום השמיני של מחרתו. וכן אם יש ספק אם נולד קודם השקיעה או אחר השקיעה, מונים שמונה ימים מהלילה. ועל אבי הבן לרשום במדוייק את רגע הלידה, וכל שיש ספק בדבר עליו להיוועץ במורי הלכה בדבר קביעת מועד הברית. [שם עמוד לא]

ט תינוק הנימול לשמונה, ואירע אונס שלא הספיקו למולו ביום השמיני עד ששקעה השמש, וכגון שהמוהל נתעכב מלהגיע מסיבת אונס, עד ששקעה החמה, והצבור המתין לו באולם, והכל היה מוכן למילה, שורו טבוח ויינו מזוג, ואם לא ימולו את התינוק יהיה הפסד גדול לאבי הבן וגם כבוד הבריות, יש לסמוך להקל למולו מיד, בזמן בין השמשות, ולא לדחות המילה למחרת, ולבטל מצות עשה של ״וביום השמיני ימול בשר ערלתו״. ורשאים גם כן לברך כל ברכות המילה. משום ספק ספיקא, שמא הלכה כרבינו תם שעדיין יום גמור הוא (עד כשיעור מהלך שלשה מיל ורביע), ואת״ל שהלכה כהגאונים, שמא הלכה כר׳ יוסי (בשבת לה.) דס״ל דבין השמשות של ר׳ יהודה (הוא בין השמשות שלנו) יום הוא, ועוד שמא בכלל הדין של בין השמשות יום הוא. ואמנם אם עבר זמן ״בין השמשות״ והגיע ״צאת הכוכבים״, אין למולו, כי מילה בלילה פסולה, אלא יש לדחות המילה למחרת ביום. [ואין למול גם בזמן בין השמשות של רבינו תם]. [ילקו״י שובע שמחות ב׳ עמוד לב. יביע אומר ח״ו חיו״ד סי׳ כג, וח״ז חיו״ד סי׳ כד אות ו׳. ושם הביא שיש מי שכתב לפקפק על זה דחשיב ספק ספיקא משם אחד, אך כבר דחה זאת בח״ו הנז׳, והוסיף נופך בח״ז, שכל ענין ס״ס משם אחד שמחמירים בו, אינו אלא מדרבנן, כמבואר בהרבה אחרונים, וא״כ אין להחמיר בזה במקום מצות עשה של תורה וכו׳. ע״ש].

י תינוק שמלו אותו בלילה לאחר צאת הכוכבים, אף על פי שביטל מצות מילה כתיקונה, מכל מקום אין צריך לחזור ולהטיף דם ברית למחר. וכדעת מרן הבית יוסף, ושלא כדברי החולקים. [ולדעת הרמ״א אם עברו ומלו בלילה צריך להטיף דם ברית]. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד לד. שו״ת יביע אומר חלק ז׳ חלק יורה דעה סימן כד]

יא אם עברו ומלו את התינוק בתוך שמונה ימים, אין צריך להטיף דם ברית. ונראה שגם הרמ״א מודה לזה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד לה]

יב מילה הטעונה תיקון שחייבים לעשותו מן הדין, דהיינו ציצין המעכבין את המילה, צריך לעשות את התיקון ביום, ולא בלילה. אבל דברים לשופרא דמילתא, שבשבת אין חוזרין עליהם, כגון הורדת עור הפריעה כשהאבר קטן, יכול לעשותן בלילה. ולכן בשעת הדחק כגון שבא המוהל להחליף התחבושת ורואה ציץ שאינו מעכב, או שנדבק עור הפריעה בחריץ ויש לו טירחה רבה לבוא שוב במיוחד ביום כדי לתקן, וכל שכן אם חושש שאם ימתין עד למחר יכול הציץ להדבק לעטרה ויהא צער לתינוק בשעה שיפרידנו, יכול להורידו אף בלילה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד לה]

יג מותר לאבי הבן המוהל והסנדק לאכול ביום המילה קודם הברית, ואין זה דומה לשאר מצוות, כמו לולב ובדיקת חמץ, שאסור לאכול קודם קיום המצוה. [שובע שמחות ב עמוד לז]

סימן רסג – דין מילה שלא בזמנה

[פרק ד׳]

א יש למחות בתוקף ביד המוהלים המקדימים למול את הבן קודם יום השמיני, או מאחרים את המילה לימים אחרים, (בלי סיבה של חולי של התינוק) שהרי מבטלים בזה מצות עשה מן התורה של ״וביום השמיני״. וכן אם מלין בלילה, לאחר צאת הכוכבים, שמבטלים בזה מצות עשה מן התורה. [ילקו״י שובע שמחות כרך ב׳ עמוד לט]

ב היו לפני המוהל שני תינוקות למול ואחד מהם הוא מילה בזמנה, והשני הוא מילה שלא בזמנה, מילה בזמנה קודמת, דמקודש טפי, מכיון שמילתו דוחה שבת. במה דברים אמורים ששניהם לפניו, אבל אם הביאו למול את התינוק שאין מילתו בזמנה ועדיין לא הביאו את התינוק שמילתו בזמנה, אין צריך להמתין עד שיביאו את התינוק שנימול בזמנו אלא מלין אותו מיד. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד לט]

ג היו לפני המוהל שני תינוקות למול, ואחד מהם היה כהן, הכהן קודם שנאמר וקדשתו, שיהא ראשון לכל דבר שבקדושה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד מ]

ד תינוק שחלה וברית המילה נדחה, ונתרפא בתוך שבעת ימי האבלות של האב או של האם, יש לערוך את המילה גם בתוך שבעת ימי האבל של הוריו, ואסור בשום אופן לדחות את המילה לאחר ימי האבילות, כדי לקיימה בשמחה. וכל שכן מילה בזמנה שחלה באמצע שבעת ימי האבל, שאין לדחותה, אלא יש לקיים את הברית בתוך ימי האבל של אבי הבן או האמא. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד מ]

ה אבל תוך שבעה ימי אבלות, שהזמינו אותו לישב סנדק, רשאי להיות סנדק, ורשאי אפילו לצאת חוץ מביתו, אבל לא ינעל מנעלי עור. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד מא]

ו יש אומרים שמותר לאבל תוך י״ב חודש לאב ואם, ותוך שלשים יום לשאר קרובים, להכנס לסעודת ברית מילה. וכן עיקר. ואין אצלינו מנהג להחמיר בזה. [כשאין שם כלי שיר]. ומכל מקום המחמיר שלא לאכול בסעודת מצוה כל י״ב חודש לאב ואם, תע״ב. [שם]

ז תינוק בכור שחלה ולא מלו אותו, וכשהגיע מועד הפדיון הבריא והיה אפשר למולו, יש להקדים למולו תחלה, ואחר כך לפדותו. אבל אם עדיין אי אפשר למולו, לא ידחו הפדיון לאחר המילה, אלא יפדוהו ביומו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד מב]

ח תינוק בכור שחלה ואי אפשר למולו, והגיע מועד הפדיון, והרופא אוסר להוציאו מבית החולים, יעשו הפדיון גם בלא נוכחות התינוק, שאבי הבן יתן חמשה סלעים לכהן ויפדהו. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד מב]

ט וכן תינוק שחלה והמילה נדחית, והבריא ביום הגיעו לשלשים יום, ביום חמישי או שישי, שאין מלין בו מילה שלא בזמנה, יש לפדותו ביומו, ולא לדחות הפדיון ליום א׳ אחר המילה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד מג]

י מוהל מומחה שכיבדוהו גם בסנדקאות, או אבי הבן שהוא מוהל מומחה ורוצה לזכות בשתי המצוות, גם למול את בנו וגם להיות סנדק, אין בכך כל מניעה, ויכול למול כשהוא יושב בסנדקאות [באופן שהוא מומחה בדבר], ואין צריך לעמוד ולברך. וכן נהגו גדולי ישראל שהיו סנדקים ומוהלים כאחד. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד מג]

סימן רסד – מי הוא הראוי למול

[פרק ה׳]

א הכל כשרים למול, אפילו אשה ואפילו קטן. אך אם יש ישראל גדול שיודע למול, הוא קודם לכולם למול. ויש אומרים דאשה לא תמול, וכן נוהגים. ויש לו לאדם לחזר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וירא ה׳. ויש לו לאדם להשתדל הרבה שיהיה המוהל אומן וידו קלה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד מד]

ב עובד כוכבים אפילו אם הוא מהול, לא ימול כלל. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד מה]

ג יש אומרים שאין מועיל שליחות במילה, ולכן על האב להשתדל ולמול את בנו בעצמו. ויש חולקים ואומרים שגם במילה יש שליחות. וכן דעת מרן השלחן ערוך, שכתב, שאבי הבן עומד על המוהל להודיעו שהוא שלוחו. ואמנם אם אבי הבן הוא מוהל מומחה, עדיף שימול בעצמו, אך לא כל אדם מזגו חזק שיוכל למול את בנו, ולכן יש להניח את אומנות המילה למוהל. ואף את החיתוך אם אבי הבן לא התמחה בזה לא יחתוך, כי לפעמים מרוב התרגשות אינו חותך את כל הערלה, וצריך אחר כך לחתוך שוב והתינוק מצטער בחינם. וכן בפריעה הוא מתעכב ועלול לטעות בה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד מה]

ד מותר לאבי הבן למנות את אביו [הסבא של התינוק] כשליח למול את בנו, דאף על פי שאמרו (קידושין מה:) לא חציף איניש לשויי לאבוה שליח, הכא שאני לפי שעושה הסבא מצוה במילת נכדו, ושייך הוא במצוה זו יותר מאדם אחר. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד מט]

ה יש מי שאומר שאם האב רוצה להיות סנדק, יוכל לכבד מוהל אחר למול את בנו, ונחשב שהאב קיים מצות מילה בידו, כיון שבשעת הסנדקאות הוא מטה את בנו וכופתו וכובש את רגליו לפני המוהל, ובכך מסייע למוהל למול את בנו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נ]

ו אם אבי הבן אינו יודע למול בעצמו, ומוהל מומחה מדריכו על החיתוך בלבד, ואביו של אבי הבן דורש מבנו שלא ימול באופן כזה בעצמו, מחשש שמא לא יחתוך עד הסוף של המגן, ויצטרכו לחזור ולחתוך עוד, והתינוק מתבוסס בדמו, ראוי לשמוע לקול אביו בזה, ועדיף יותר שימנה את המוהל לשלוחו, למול את הבן. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נ]

ז אבי הבן עומד ליד המוהל בעת המילה, מפני שהמילה היא כעין קרבן, וכל קרבן צריכים הבעלים לעמוד על הקרבן. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נא]

ח מוהל חדש שבקי במלאכת המילה אבל לא מל מעולם, אין לו למול בפעם ראשונה, אלא בנוכחות מוהל מומחה. ואף אם יש חשש שהברית יתעכב עד שיבא מוהל מומחה, ואף יבטלו מילה ביום השמיני, אפילו הכי מי שלא מל מעולם לא ימול לבדו, כי יש בזה חשש סכנה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד נב]

ט אבי הבן שהבטיח למוהל שהוא ימול את בנו, ואחר כך נודע לו שמוהל זה אינו זריז ומומחה כל כך, ויש מוהלים אחרים שמומחים יותר ממנו, מותר לו לחזור בו ולהביא מוהל אחר. ואפילו אם נשבע שיקח אותו למוהל, מותר להתיר לו את שבועתו על ידי שלשה, שאילו היה יודע שמוהל זה אינו מומחה כל כך, לא היה נשבע. [שובע שמחות ב עמ׳ נב]

סימן רסד – כיצד מלין

[פרק ו׳]

א כיצד מלין, חותכין את הערלה שהיא כל העור החופה את העטרה עד שתתגלה העטרה. ואחר כך פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בצפורן, ומחזירו לכאן ולכאן, עד שיראה בשר העטרה, ואחר כך מוצצין המילה עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים, כדי שלא יבא לידי סכנה. וכל מוהל שאינו מוצץ מעבירין אותו. ואחר שמצץ נותן עליה אספלנית, או רטיה, או אבק סמים העוצרים את הדם. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נג]

ב נהגו למול בסכין. ומכל מקום מעיקר הדין אפשר למול בכל דבר הכורת, אפילו בצור ובזכוכית, חוץ מקרומית של קנה, לפי שקסמים ניתזים ממנה ויבא לידי כרות שופכה. אולם מצוה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספריים. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נד]

ג צריך שהסכין יהיה חד וחלק בלי כל פגימה ככל האפשר, שאף על פי שאין פגימה פוסלת בו, מכל מקום גורם כאב לנימול, שהפגימה קורעת ואינה חותכת. [שם עמוד נד]

סימן רסד – הנהגת אבי הבן והמוהל ביום המילה

[פרק ז׳]

א יש נוהגים שבעלי הברית, שהם אבי הבן הסנדק והמוהל, אינם עושים מלאכה ביום המילה ויש סמך למנהגם זה, אף שאינו מהדין כלל. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נה]

ב יש נוהגים שאבי הבן או הסנדק מניחין תפילין בשעת המילה. ויש שקראו תגר על מנהג זה, שמראים זלזול באות ברית, ועל כן נכון יותר שלא להניח תפילין בשעת המילה, ושב ואל תעשה עדיף. וכן ראינו לכמה גאוני עולם שלא היו מניחים תפילין בעת המילה. ומכל מקום הנוהגים להניח תפילין בעת המילה, אין לערער על מנהגם, שיש להם על מה שיסמוכו בשופי. ובראש חודש אחר תפלת מוסף, נכון להמנע מלהניחן בעת הברית. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נה]

ג נוהגים שאבי הבן והסנדק מתעטפים בטלית בעת המילה, ואם הוא טלית שלהם מברכים עליה ״להתעטף בציצית״. ואם היא טלית שאולה, מתעטפים בה בלי ברכה. וטלית של בית כנסת מברכים עליה אפילו אם לובשה לצורך עראי, שהרי היא מיועדת לצורך הקהל, ואין בה דין טלית שאולה. וטוב לבדוק את הציציות אם לא נקרעו באופן המעכב לפי ההלכה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נז]

סימן רסה – סדר המילה והברכות

[פרק ח׳]

א כשמביאים את התינוק למילה, אומרים: ברוך הבא בשם ה׳ בקול רם, וקודם שאבי-הבן מברך, אומר פסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, והעומדים שם אומרים, נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד נז]

ב לכתחלה הקהל צריכים לעמוד בעת המילה. שנאמר: ויעמוד העם בברית, וכן נוהגים, מלבד הסנדק שהוא יושב. אך אין זה חיוב מעיקר הדין. ולכן אם יש שם אנשים חילוניים היושבים בעת המילה, אין,צריך להעיר להם לעמוד, אם יש חשש שהדבר יפגע בהם. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד נח]

ג גם אם אבי הבן מל את בנו בעצמו, מנהגינו לברך ״על המילה״, ולא משנים מנוסח מטבע הברכה לברך למול את הבן. וכן פשט המנהג. ומכל מקום אם בירך למול את הבן, אינו מעכב. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד נח. וראה עוד בשו״ת יחוה דעת חלק ו׳ סימן מד עמוד רמא, ובשו״ת יביע אומר ח״ד בהערה עמוד רמ״ט

ור״נ].

ד פשט המנהג בארץ ישראל, אצל כל עדות המזרח והספרדים, שמברכים ברכת ״להכניסו בבריתו של אברהם אבינו״ קודם ברכת המילה, בעת מסירת התינוק מיד אבי הבן לסנדק, נגד פסק מרן השלחן ערוך, וכן ראוי לנהוג. שמנהג זה יסודתו בהררי קודש, וכן מנהג בבל וארצות המזרח, שכן דעת הרי״ף והרמב״ם והגאונים. [ולא ממתינים לברך ברכה זו בין החיתוך לפריעה]. ואין חילוק בזה בין אם האב בעצמו הוא המל את בנו, לבין כשהמוהל הוא שליח אבי הבן, לעולם ברכת להכניסו היא קודם המילה, אלא שעל המברך ברכה זו להזהר שלא ישיח בין ברכת להכניסו בבריתו וכו׳ לבין המילה והפריעה. ומכל מקום אם סח אינו חוזר לברך, מפני שיש פוסקים האומרים שברכת להכניסו היא ברכת השבח, ויש לסמוך עליהם בדיעבד. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד ס. וכ״ה ביביע אומר חלק ז׳ סימן כא. ושם אות ז׳ השיג על מי שכתב לפקפק על מנהג ירושלים בזה. ע״ש].

ה לאחר שאבי הבן בירך את ברכת להכניסו בבריתו וכו׳, עונים הקהל אמן, ולאחר מכן אומרים: כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה למצוות ולמעשים טובים. ואם אבי הבן לא נמצא שם, יאמרו כשם שנכנס לברית וכו׳. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד סג]

ו אבי הבן שנפטר קודם מילת בנו, וכיבדו אחר בסנדקאות, לא יברך ברכת ״להכניסו בבריתו של אברהם אבינו״. והאמא מברכת ברכת ״שהחיינו״ מיד אחר החיתוך. ואמנם בירושלים נהגו שהסנדק מברך ברכה זו, כשאבי הבן נפטר. והאמא מברכת שהחיינו מיד אחר החיתוך. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד סד]

ז על האב והמוהל לעמוד בעת שמברכים. [שובע שמחות חלק ב׳ עמוד סה]

ח נוהגים לעשות כסא לאליהו שנקרא מלאך הברית, וקודם המילה מניחים את התינוק לאיזה רגע על כסא אליהו, ואומר המוהל: זה כסא של אליהו הנביא מלאך הברית. [שם]

ט יש נוהגים להדליק נר בבית הכנסת, מקום המילה, בשעת המילה. [שובע שמחות ב עמ׳ סו]

י אין המוהל צריך לעצום עיניו בעת שמברך על המילה, וכן מותר למוהל לאחוז בברית המילה, בעת שהוא מברך על המילה. ואולם המל גדול [או גר גדול] צריך לכסות ערותו בעת הברכה, ורק בקטן פחות מבן תשע הקילו. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד סו]

יא מותר לתפוס בערלה בעת הברכה, אחר שתחב את המגן. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד סז]

יב כשמלין גדול יש להכניס את המגן אחר הברכה כדי שלא לצער את הנימול בחנם. ובלאו הכי הרבה מלין גדול רק על ידי הרדמה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד סז]

יג אם עשה התינוק את צרכיו הגדולים, באמצע הברכה, אין למוהל להפסיק את הברכה, אלא יסיים אותה. ואם עשה את צרכיו קודם הברכה, טוב שיקנח התינוק היטב, ויזרוק הטיטול לצד, כדי שיוכל לברך. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד סז]

יד אחר החיתוך נותנין את הערלה, בחול או בעפר. ויש נוהגים לומר בעת זריקת הערלה לעפר: ונחש עפר לחמו. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד סח]

טו מה שנהגו מקצת נשים לבלוע את הערלה לאחר המילה, ואומרות שהוא סגולה להרות ולהביא בנים זכרים, יש לבטל המנהג, שהוא איסור גמור לבלוע את הערלה. [ילקו״י איסור והיתר ב׳ עמו׳ סז. ושובע שמחות ח״ב עמוד סט. שוב יצא לאור הליכו״ע ח״ו ושם עמוד רכא כתב כדברינו.].

טז מיד אחר שהמוהל מל, [קודם הפריעה] אבי הבן מברך ״שהחיינו״. ומברכים שהחיינו על כל בן, ולא רק על בן בכור. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עב]

יז נהגו לומר י״ג מדות מיד אחר ברכת אבי הבן. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עב]

יח אחר שהמוהל סיים המילה והפריעה, מברכים על כוס יין ״בורא פרי הגפן״, וברכת אשר קידש ידיד וכו׳. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עב]

יט בברכת אשר קידש נהגו לומר אשר קידש ידיד מבטן, אל חי חלקנו צורנו צַוֵּה להציל ידידות שארנו משחת. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עג]

כ המברך על כוס המילה, יש לו לטעום מהכוס בסיום ברוך אתה ה׳ כורת הברית, קודם שאומר ״אלוקינו ואלוקי אבותינו קיים את הילד וכו״, וקריאת שם התינוק, והפסוקים, כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לטעימה, ומכל מקום אין למחות במי שנוהג שלא לטעום מן הכוס עד סוף בקשת הרחמים והפסוקים, אך כיון שאפשר בנקל מאד בלי שום דוחק לטעום מן היין טעימה כל שהיא קודם בקשת הרחמים, על כיוצא בזה אמרו (ברכות ל.) מהיות טוב אל תקרא רע. וכן פשט המנהג ברוב ככל הרבנים המברכים פעה״ק ירושלים ובארץ ישראל לטעום מן היין שבכוס קודם בקשת הרחמים, וכן נהגו כמה גאוני עולם. וכן ראוי לנהוג. [שו״ת יביע אומר חלק ז׳ סימן כג. ושם אות ג עמוד רנד ורנה, בדין העונה קדיש וקדושה בין ברכת המצוה למצוה, או בין ברכת הנהנין לטעימה, אם נקרא הפסק, וצריך לחזור ולברך, או לא. ע״ש. וראה עוד בילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד עד]

כא אין צריך למזוג במים את הכוס שמברכים עליו בעת המילה. וכשאומר המברך: ואומר לך בדמייך חיי, נותן המוהל באצבעו מן היין על שפת התינוק. [שובע שמחות ב עמ׳ עד]

כב בברכה על היין במילה, אין צריך לשתות מלא לוגמיו, ודי בטעימה. וכן המנהג. [עמ׳ עה]

כג יש נוהגים ליטול הדס ולברך עליו ולהריחו. והאשכנזים לא נהגו בזה. [שם עמוד עה]

כד כשיש מילה בשבת והמברך עדיין לא קידש, צריך לשתות רביעית מכוס של ברכה או לפחות מלא לוגמיו בכדי שיצא ידי חובת קידוש בכוס של מילה, ויכוין לצאת בזה ידי חובה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עו]

כה אם אין יין כלל, יש לברך ברכת אשר קידש ידיד מבטן בלא יין, כמו שעושים ביום הכפורים כשאין שם מי שישתה את הכוס. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עו]

כו בשעת ברכת אשר קידש וכו׳ יהיה התינוק מונח על ברכי הסנדק. והאשכנזים נהגו לתפוס את התינוק מעומד, וקורין לזה עמידה לברכות. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עו]

כז לאחר ברכת אשר קידש ידיד מבטן אומרים תפלה לשלום הילד, כנז׳, ובתוך תפלה זו נותנים שם לתינוק הנימול. ומנהג ירושלים לומר שיר המעלות אשרי כל ירא ה׳ לאחר אמירת אלהינו וכו׳ הנ״ל. ואחר כך אומרים קדיש יהא שלמא, ומנהג יפה הוא.[שם עמ׳ עז ופב]

סימן רסה – כיבוד בסנדקאות

[פרק ט׳] [סעיף יא] [ראה עוד בדינים אלה – לעיל הלכות כיבוד אב ואם פרק ח׳ עמוד תרנד]

א מנהג ישראל הוא שאחד נעשה בעל ברית לתינוק, ואוחז אותו על ברכיו, והוא הנקרא ״סנדק״. ויש לו לאדם להשתדל כמה שיוכל להיות סנדק, לפי שדומה מצוה זו למקטיר קטורת. ויפה כח הסנדק מכח המוהל להעלותו לספר תורה ביום המילה [שחל בשני וחמישי]. ומכל מקום בודאי שאין לעשות מחלוקת ח״ו בשביל זה. וגדול השלום. [שם עז]

ב מי שישב סנדק אצל בנו הראשון, יכול לישב סנדק גם אצל יתר בניו, שאין לחוש כלל לשבת סנדק פעמיים, או יותר, אצל אנשים שונים, ומכל שכן אצל בניו וקרוביו. ושומר מצוה לא ידע דבר רע. ומי שישב סנדק פעמיים אצל אדם אחד, אין לחוש לישב פעם שלישית. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד עח. יחוה דעת חלק ג׳ סימן עז עמוד רסא]

ג נוהגים לכבד בסנדקאות בבן הראשון את אבי הבעל, ובבן השני את אבי האשה. ואם הסבא מוחל על כבודו, אין חיוב לאבי הבן ליתן סנדקאות לאביו של הסבא, אלא אם אביו מוותר על המצוה, חוזרת המצוה לאבי הבן. ואף על פי שמצוה שאבי הבן ישב בעצמו סנדק לבניו, כי מצוה בו יותר מבשלוחו, מכל מקום אבי הבן המכבד תלמיד חכם, לישב סנדק אצל בנו, עדיף טפי. ואם אבי הבן מוהל, ראוי שהוא עצמו ימול את בנו, אלא אם כן יש איזה מניעה מצד איזה סיבה נכונה. [שם עמ׳ עט]

ד יש להדר אחר מוהל וסנדק היותר טוב וצדיק. ויש לו לאדם להשתדל להיות סנדק בימי השובבי״ם, מפני שהוא תיקון לפגם הברית. ואם אינו טהור נכון שיטבול במקוה קודם מצות הסנדקאות, ולא יגע למזבח בעוד טומאתו בו. ואפילו בשבוע שחל בו מותר לטבול מטבילת מצוה זו. [רב פעלים]. ורבים נהגו לטבול סמוך למצוה אפילו שלא נטמאו. אלא שאין זה אלא ממדת חסידות ומעליותא, ואינו מעכב מלישב סנדק. [ילקו״י שם עמוד פ]

ה טוב ונכון שלא ליתן לילד קטן פחות מבר-מצוה להיות סנדק, שמכיון שמצות הסנדקאות יקרה מאד, ראוי לעשותה על ידי גדול החייב במצוות. אבל אין מניעה שבחור רווק יהיה סנדק אם הוא לאחר בר מצוה, ואין צורך באדם נשוי דוקא. [שובע שמחות ב עמ׳ פא]

ו נוהגים לעמוד בפני מי שמביא את התינוק לברית. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד פא]

סימן רסה – מנהגי הסעודה

[פרק י׳] [סעיף יב]

א נוהגים לעשות סעודה ביום שזכה למול את בנו. והדבר ברור שאין סעודה זו מצוה מן התורה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד פה]

ב נהגו לקחת מנין לסעודת מילה, והיא נקראת סעודת מצוה. ואף על פי כן אם חושש שלא יהיה לו מנין לסעודה, אין לו לדחות בשביל זה בלבד את המילה לעורכה אחר חצות, וכל שכן שאין לדחותה בשביל זה למחרת, שאין הסעודה מעכבת כלל. [ילקוט יוסף שובע שמחות חלק ב׳ עמוד פז]

ג סעודה זו צריך לעשותה לכתחלה בפת, ולכתחלה יאכלו בשר בהמה בסעודה זו, ואם אי אפשר יוצאים ידי חובה בבשר עוף או בדגים. [ילקוט יוסף שובע שמחות ח״ב עמוד פח]

ד בסעודת מילה אין אומרים בזימון ״שהשמחה במעונו״ מפני צערו של הנימול. אבל אם נוכחים באותה סעודה גם חתן וכלה, אומרים שהשמחה במעונו, ואין חוששין לצערא דינוקא. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד פח]

ה הנוהגים לערוך סעודת ברית מילה בבית כנסת, או בבית מדרש, מפני שהמקום הוא מרווח, יש להם על מה שיסמוכו, ובלבד שישמרו על קדושת המקום, ולא יבואו לידי ליצנות וקלות ראש בבית הכנסת, ולא ישתו יין כדי שלא יבואו לידי שכרות ח״ו. וכל שכן שאסור באיסור חמור לבוא לבית הכנסת בבגדי שחץ ופריצות, שהוא עון פלילי, ובפרט בבית הכנסת. [ילקוט יוסף שובע שמחות חלק ב׳ עמוד פט. ילקוט יוסף על הלכות בית הכנסת, ח״ב, במילואים שבסוף הספר]

ו מותר להביא כלי שיר לסעודת ברית מילה, וכל שכן שמותר להשמיע בעת סעודת הברית פסוקי תפלה ותנ״ך מעל תקליטי הגרמפון, אף שמוקלט בהם שם שמים, ובלבד שיהיה הדבר בכובד ראש, ובמקום גילה שם תהא רעדה, אבל אם שומעים זאת בדרך היתול, שחוק וקלות ראש, הוא איסור גמור. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד צב]

ז כל מי שהזמינוהו לסעודת מילה, ולא בא הרי זה בכלל המנודים לשמים. ולכן כשאדם מזמין את קרוביו וידידיו לברית מילה של בנו, אין זה ראוי שיזמינם לסעודה, אלא יודיעם על מועד המילה, ולא יזמין בפירוש לסעודה. ומכל מקום נכון ללכת לסעודה זו, שכל האוכל בסעודת מילה ניצל מדינה של גיהנם. [ראה להלן לענין הלומד תורה]. [ילקו״י שם עמוד צג]

ח כבר נתבאר לעיל [עמוד תרצד] שתלמיד חכם השוקד על לימודו, יכול להמנע מללכת לסעודת ברית מילה, וסעודת נישואין ואירוסין, כדי שישב ויעסוק בתורה בהתמדה, ומכל שכן לתלמיד חכם שמברר הלכה למעשה, שאין לך מדה טובה הימנה, ולא שייך בכהאי גוונא להכלילו בכלל מה שאמרו חז״ל (פסחים קיג:): שבעה מנודים לשמים ח״ו. ואמנם אם רואה שבהליכתו לשם יזכה אותם באמירת דברי תורה, או שעל ידי נוכחותו יימנעו מהוללות וליצנות, כדאי הוא להתבטל מלימודו ללכת להתם. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד צג]

ט תלמיד חכם השוקד על לימודו שהוא מוהל, והזמינוהו לערוך ברית מילה, אין ראוי לו להמנע מלמול מטעם ביטול תורה, אף אם יש שם מוהל אחר, כמבואר לעיל. [עמוד תרצה סעיף מד]. [שובע שמחות ב עמוד צה]

י מותר לאכול בשר אחר ראש חודש אב, בסעודת ברית מילה, וכל הקרובים של בעל הברית, רעיו ואוהביו הקרואים לסעודה, רשאים לאכול שם בשר. אבל סתם בני אדם שהולכים לשם אך ורק למטרה זו של אכילת בשר, הרי הם כעושים מצוה הבאה בעבירה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד צה]

יא שלשה בעלי הברית רשאים לאכול בשר אחר ראש חודש אב במשך כל אותו היום, אף כשאוכלים בביתם, ולא רק בסעודת המילה שעורכים אחר המילה, שיום טוב שלהם הוא. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד צו]

יב מילה שלא בזמנה שנעשית מיד כשהתינוק נתרפא ונתאפשר למולו, מותר לאכול בשר בסעודת המילה, גם אחר ראש חודש אב. אבל אם לאחר שנתרפא התינוק דחו את המילה בכוונה לאחר ראש חודש אב, כדי שיוכלו לאכול בסעודה בשר, הואיל ועבירה היא בידו של אבי הבן שהשהה את הברית, אין לאכול בשר באותה סעודה. [שם עמוד צו]

יג אם עורכים מילה בערב תשעה באב, טוב שיעשו הסעודה קודם חצות היום. [שם עמ׳ צז]

יד אם המילה מתקיימת ביום תענית צבור שאי אפשר לעשות סעודה ביום המילה, יכולים לעשות הסעודה במוצאי התענית, ויש לה דין סעודת מצוה, כמבואר לעיל עמוד תשה סעיף ז׳ בהרחבה. [ילקו״י שם עמוד צז]

טו מותר לעשות סעודת ברית מילה ופדיון הבן בחול המועד, ואפילו בברית מילה ופדיון הבן שנעשה שלא בזמנו, מותר לעשות סעודה בכלי שיר. [שובע שמחות ח״ב עמוד צז]

טז כשעורכים סעודת ברית מילה, או סעודת פדיון הבן בחול המועד סוכות, יש לעשות הסעודה בסוכה, אף אם המוזמנים הם רבים, ואין מקום לכל המוזמנים לאכול בסוכה. ואף על פי שבחתן וכלה כיוצא בזה התירו לאכול בבית, כשאין מקום לכל המוזמנים לאכול בסוכה, מכל מקום בסעודת ברית ופדיון וכדומה, לא התירו, דשאני שמחת חתן וכלה משאר סעודות מצוה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד צח]

סימן רסה – אמירת וידוי ביום המילה

[פרק יא] [סעיף יג]

א כשיש מילה בבית הכנסת, אין לומר שם וידוי ונפילת אפים ביום המילה, ואפילו אם מתפללים שם כמה מנינים בזה אחר זה, כולם פטורים מלומר וידוי ונפילת אפים. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד צט]

ב אבי הבן שנמצא בבית הכנסת ביום המילה, או שנמצא שם הסנדק, או המוהל, אף על פי שהמילה נעשית בבית, כל הצבור שמתפללים עמו בבית הכנסת פטורים מלומר וידוי ונפילת אפים לכבוד בעלי הברית, שיום טוב שלהם הוא. ופשוט שמוהל מומחה שיש לו בכל יום מילה, פוטר הקהל מוידוי, אלא אם כן יוצא חוץ מבית הכנסת בעת הוידוי. [שם ק]

ג גם מוהל הנוטל שכר עבור המילה, הנמצא בבית הכנסת, פוטר את הצבור מלומר וידוי, אף על פי שנוטל שכר. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד קא]

ד מקום שנהגו שאם יש מילה בבית כנסת אחת, אין אומרים וידוי ונפילת אפים בכל בתי הכנסת שבעיר, אף על פי שאינו מנהג יפה, מכל מקום אין למחות בידם, שיש להם על מה שיסמוכו. אבל במקום שעדיין לא נהגו כן, כמו בעיר חדשה, אין להם לנהוג כן, שהוא מנהג גרוע, ואין דעת הפוסקים נוחה הימנו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קא]

ה בית כנסת שעושים שם מילה בבוקר, משום שזריזים מקדימים למצות, לא יאמרו וידוי ונפילת אפים גם בתפלת מנחה, הואיל ובמקום ההוא עדיין מונחים הכסא של אליהו הנביא מלאך הברית, והפרוכת שעליו, ואור קדושת מצות המילה חופף עליו כל היום, לפיכך אין נופלים על פניהם כל היום כולו. וכן הורו למעשה כמה גדולי עולם. [שם עמו׳ קא]

ו גם כשהמילה נעשית בבוקר, אם נמצא בתפלת המנחה אחד מבעלי הברית, דהיינו אבי הבן או המוהל או הסנדק, אין לומר וידוי ונפילת אפים, שקדושת ושמחת המצוה נמשכת כל היום. ואם מאחרים את המילה עד סמוך למנחה, יש אומרים שצריך לומר וידוי ונפילת אפים בשחרית, ורק במנחה שהיא התפלה הסמוכה לברית המילה לא יאמרו וידוי ונפילת אפים. אבל יש נוהגים שבכל אופן אין אומרים וידוי ונפילת אפים גם בשחרית. ולדינא, הנכון הוא לומר וידוי ותחנונים בשחרית, אך הנוהגים שלא לומר וידוי יש להם על מה לסמוך ואין לשנות מפני המחלוקת. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קב]

ז מי שנתבשר שנולד לו בן והוא בעיר אחרת או במדינה אחרת, ואינו יכול להיות נוכח בברית המילה של בנו, אף על פי כן לא יאמר וידוי ונפילת אפים ביום המילה, שבודאי גם הוא שמח שקרוביו מקיימים מצות המילה של בנו בזמנה. ונכון שסמוך לוידוי יצא מבית הכנסת, כדי שיוכלו לומר וידוי לכולי עלמא. [ילקוט יוסף שובע שמחות חלק ב עמוד קב]

ח אם האחד מוהל והשני פורע, כל אחד מהם פוטר הקהל שמתפללים עמו מוידוי ונפילת אפים, אבל המוצץ בלבד אינו פוטר. ויש חולקים. והעיקר לדינא שאין המוצץ פוטר מלומר וידוי. אך המקילים בזה שלא לומר וידוי, אין צריך לגעור בהם, שיש להם לו על מה שיסמוך. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קג]

ט במקום שיש מחלוקת בקהל אם לומר וידוי ותחנונים או לא, ראוי שאבי הבן והחתן, וכיו״ב, יצאו מחוץ לבית הכנסת בעת שצריכים לומר וידוי ותחנונים, מפני כבוד בעלי הברית והחתן, וגדול השלום. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קג]

י מעיקר ההלכה אין איסור לומר וידוי ותחנונים אף בימים שאין בהם נפילת אפים, כגון שהיה אחד מבעלי הברית בבית הכנסת. והאומר וידוי בביתו צריך לומר י״ג מדות בניגון כקורא בתורה. ומכל מקום אין לוידוי זה ערך כמו הוידוי שאומרים בסדר התפלה. [שם עמ׳ קד]

יא יום המילה שחל בימי תענית צבור הכתובים בפסוק, הנכון הוא שאבי הבן או המוהל והסנדק, יצאו לחוץ בעת שיגיעו לוידוי, ויחזרו אחר נפילת אפים, וימשיכו עם הצבור את כל אמירת הסליחות, וכמו שנתבאר לעיל עמוד תשו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קד]

יב אם מטיפין דם ברית מתינוק שנולד מהול, דינו כמילה שפוטרת את הקהל מלומר תחנון. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קד]

יג כשיש מילה בשבת בבית הכנסת, או אם נמצא שם אחד מבעלי הברית, יש שנוהגים שלא לומר צדקתך צדק. ויש שנוהגים לומר ״צדקתך״ אפילו אם נמצא בבית הכנסת חתן או אבי הבן וסנדק. וכן דעת מרן אאמו״ר שליט״א. [ילקו״י שובע שמחות ב עמו׳ קד. ילקוט יוסף תפלה מהדו׳ תשס״ד כרך ב׳ סי׳ קלא. אך מה שכתבנו שם סייעתא מסדר טרויש, הנה אחר העיון נראה דאי משום הא לא איריא, וכמו שביארנו במהדורא האחרונה, ודו״ק. ועכ״פ סברא אלימתא איכא]

סימן רסה – ממנהגי בית הכנסת ביום המילה

[פרק יב] [סעיף יא]

א נוהגים להעלות לספר תורה את בעלי הברית, ורמזו על-זה, רוממות אל בגרונם-כשחרב פיפיות בידם. וכשיש בבית הכנסת שני בעלי ברית, בימי שני וחמישי, ושניהם ישראלים, אין להוסיף על מנין העולים, ואין להעלות את שניהם לספר תורה אחר הכהן והלוי, שאין רשאים להוסיף על מנין העולים לתורה בימי החול, אלא יעלה הסנדק בלבד. ומכל מקום מותר לבקש מהכהן לצאת מחוץ לבית הכנסת, כשיש מנין בבית הכנסת מבלעדיו, ויקרא

לישראל לעלות ראשון במקום כהן, וכך יוכלו להעלות לתורה את שני בעלי הברית. ואם יסרב הכהן לצאת מבית הכנסת, או שיש שם מנין מצומצם, יאמר השליח צבור: אף על פי שיש כאן כהן יעמוד ישראל במקום כהן. [שובע שמחות ח״ב עמ׳ קה]

ב אם רוצים להוסיף בשבת על מנין העולים לספר-תורה, שיש שם אבי-הבן, וכדומה, ורוצים להעלות לספר תורה עולים נוספים מקרוביו, לכתחלה טוב שהשליח צבור הקורא בתורה יקרא לכל אחד משבעת העולים לחובת היום שלשה פסוקים, או יותר, להתחיל ולסיים בדבר טוב, כדי שיוכל לקרוא בתורה קריאה חדשה לכל עולה נוסף. ואם בכל זאת מחמת ריבוי העולים נדחק לחזור על אותם פסוקים, רשאי לעשות כן אף לכתחלה. [שם עמ׳ קו]

ג יש מוהלים שנהגו לעמוד כשליח צבור ביום המילה, על פי הנאמר: ״רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם״. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קו]

סימן רסה – מילה במועדי השנה ובתעניות

[פרק יג]

א אם יש ברית מילה בראש השנה, מלין בין קריאת התורה לתקיעות. ויש שנהגו שאין המוהל מקנח פיו אחר המילה, ובפה מלוכלך בדם המילה הלח, תוקע בשופר, לערב מצות מילה בשופר. ומילה ביום הכפורים, אם המילה נערכת בבית הכנסת, מלין אחר קריאת התורה קודם אמירת אשרי, כשהספר תורה על התיבה. ומברכים אשר קידש ידיד וכו׳ בלא כוס. ועורכים הסעודה במוצאי יום הכפורים, ונחשבת לסעודת מצוה. [שם עמ׳ קז]

ב אם יש מילה בפורים, יש אומרים שמקדימים המילה לקריאת המגילה, ויש אומרים שמניחים המילה לאחר כל סדר התפלה, כמו בכל יום, וכן המנהג כסברא אחרונה. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קז]

ג אם חל ברית מילה בתוך ימי ספירת העומר, מותר לאבי הבן ולסנדק ולמוהל להסתפר ולהתגלח באותו יום, הואיל ויום טוב שלהם הוא. אך לדעת האר״י ז״ל יש להחמיר בזה על פי הקבלה. ואם יש איזו סיבה המונעת אותם מלהסתפר ביום המילה, כגון שהברית בבוקר מוקדם, מותר לבעלי ברית להסתפר אף ביום שקודם למילה, סמוך לערב. וכן כשחל הברית ביום א׳ מותר להסתפר ביום ו׳. [שובע שמחות ח״ב עמוד קח. חזו״ע יום טוב עמ׳ רסד]

ד יש אומרים שבעלי ברית (שהם: אבי הבן, המוהל והסנדק) פטורים מלהתענות ביום המילה שחל בימי תעניות צבור, כמו י״ז תמוז, צום גדליה, ועשרה בטבת. שהואיל ויום טוב שלהם הוא לא גזרו חכמים להתענות בהם. ואין זה דעת הפוסקים הראשונים ז״ל, ולכן העיקר לדינא שבין חתן ובין אבי הבן חייבים להתענות בכל הצומות, ולא יפרשו מן הצבור. ורק אם חלו הצומות בשבת ונדחו ליום ראשון לא ישלימו את תעניתם, לרבות בתשעה באב, אלא אחר חצות היום יאכלו כדרכם, מפני שיום טוב שלהם הוא. ואף על פי שיש מחמירים גם בארבע צומות שנדחו, העיקר בזה כסברת המתירים, וכן ראוי להורות. ועל כל פנים אין לבעלי ברית להתענות שום תענית יחיד, אפילו היה נוהג בו שנים רבות, ביום המילה. וכן בתענית יאר-צייט לאביו ולאמו, שאינו מתענה ביום המילה, ואפילו התרה אינו צריך. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קט]

ה אם מחלקים את מצות המילה לשני בני אדם, האחד מוהל והשני פורע, וחלה המילה ביום תשעה באב דחוי, שחל בשבת ונדחה ליום ראשון, שניהם מותרים לאכול בט׳ באב דחוי, לאחר חצות היום. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קי]

ו גם בצום גדליה אין להתיר לבעלי ברית וחתן לאכול ביום התענית, שאין זה חשוב כתענית צבור שנדחה, שמאחר שקבעוהו ליום זה, חשיב כתענית צבור בזמנו, שבעלי ברית מתענים בו. ואמנם אם ראש השנה חל בימים חמישי וששי, והצום נדחה ליום ראשון, חשיב כצום דחוי שבעלי ברית אוכלים בו, ואינם מתענים. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיא]

ז כשיש ברית מילה בימי בין המיצרים, מותר להביא מנגנים בכלי שיר ומנגינה, לכבוד מצות הברית, ואפילו בשבוע שחל בו תשעה באב מותר. וכן בשעת הסעודה. אבל בלילה שלפני יום המילה, שעושים לימוד ״ברית יצחק״, אין להתיר זולת שירה בפה, החל מי״ז בתמוז. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיא]

ח אבי הבן המברך ברכת ״שהחיינו״ בימי בין המיצרים, על המילה, יכול להתכוין בברכתו לפטור פרי חדש, אף בימי החול של ימי בין המיצרים. ואף על פי שבדרך כלל מנהגינו לברך ברכת הנהנין ואחר כך ברכת שהחיינו, כאן רשאי לכוין לצאת ידי חובת ברכת שהחיינו, בברכתו שעל המילה, ולאחר מכן לברך ברכת הנהנין על הפרי ולאוכלו. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיא]

ט אבי הבן וסנדק ומוהל שאירע להם ברית מילה אחר ראש חודש אב, או לאשכנזים בימי בין המיצרים, מותר להם להסתפר ולהתגלח לכבוד המילה בכל ימי בין המיצרים, ואפילו לאחר ראש חודש אב. אף אם נהגו להחמיר בזה בשאר שנים. וכל שכן לדידן. ואם חלה המילה בשבוע שחל בו תשעה באב, יש מתירים להם להסתפר ולהתגלח, מכיון שיום טוב שלהם הוא. ויש אוסרים, וכן עיקר לדינא. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קיב]

י אם חל תשעה באב ביום שבת ונדחה לאחר השבת, או שחל ביום ראשון, מותר לבעלי ברית, שהם אבי הבן המוהל והסנדק, להסתפר ולהתגלח לכבוד המילה, בין בשבוע שלפני תשעה באב, ובין בשבוע שאחריו, הואיל ומן הדין אין בו דין שבוע שחל בו תשעה באב, ולכן גם במקום שנהגו להחמיר, לבעלי ברית יש להקל בפשיטות. [שם עמ׳ קיב]

יא כבר נתבאר לעיל שבעלי הברית, שהם אבי הבן המוהל והסנדק, רשאים לאכול בשר אחר ראש חודש אב בכל סעודותיהם שביום הברית מילה, ולא רק בסעודה הנערכת אחר המילה, ואפי׳ כשאוכלים לבדם בביתם, שיו״ט שלהם הוא. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיב]

יב אף במקומות שנהגו בהם בני אשכנז, שלא ללבוש בגדי שבת בשבת חזון, אם חל מילה בשבת חזון, צריכים בעלי הברית ללבוש בגדי שבת, ואין להם לפשוט בגדיהם לאחר המילה, שרק אם חל המילה ביום תשעה באב עצמו, פושטים בעלי הברית את בגדי השבת שעליהם, כשממשיכים בקינות אחר המילה, ובאמירת איוב ואיכה. [שם עמוד קיג]

יג מי שנמצא בתוך שלושים יום לאבלו, ונולד לו בן, צריך להחמיר שלא להסתפר לכבוד המילה, וכן הדין למוהל וסנדק. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיג]

הלכות מילה – מילת גר ועכו״ם

[פרק יד]

א גר הבא להתגייר, מותר להרדימו בסם לפני שימול לבל ירגיש בצער המילה. וכן יהודי שלא נימול מאיזה סיבה בקטנותו, ומלין אותו כשהוא גדול, מותר להרדימו לפני המילה. וכל שכן שמותר להרדים את האבר בלבד (שלא כדברי איזה אחרונים שהחמירו בזה). וכן נעשה מעשה להקל. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיד]

ב גר שמתו אחיו מחמת מילה, או שיש לו חולי שאסור למולו בינתיים, אין לגייר אותו בטבילה ללא מילה. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיד]

ג מעיקר הדין מותר למול גויים, בין ערבים בין נוצרים, במילה ופריעה כדת, כהלכות גוברין יהודאין, ואפילו בחנם מותר, ולא אסרו חז״ל למול את הגויים אלא לצורך רפואה, וגם בזה מותר בשכר, או משום איבה. והמחמיר כדי לחוש לדעת האוסרים, תבוא עליו ברכת טוב. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קטו]

ד ישראל שנולד לו בן מעובדת כוכבים, והאב רוצה למול את הבן, במקומות רבים אין מלין אותו כלל, מחשש שהדבר יגביר את ההתבוללות. ואמנם מעיקר ההלכה אפשר למולו גם בלי הסכמת האם, שאין זו מילה לשם גירות, אלא כמו מילה של גויים. ואין צריך להמתין למולו עד שיגדל ויתגייר. [והמחמיר בזה תבוא עליו ברכה]. ולכן אין חייבים למולו ביום השמיני, גם כשחל יום השמיני בחול. ופשוט שאסור למולו בשבת. וכן אין מברכים ״למול את הגר״, וכל שכן שאין לברך ״על המילה״, עד שיהיה הדבר בהסכמת האם, משום דולדה כמותה, ואז מילתו הוי כמילת גר. [וגם בזה אין דוחים את השבת]. ומיהו יכולים בית דין שלא לקבל הוולדות הללו לגיירן אם יש חשש שיחללו שבת ויאכלו מאכלות אסורות כשיגדלו, ויחזיקו בדת אמם, שהם שורש פורה ראש ולענה, כי זנתה אמם הובישה הורתם, ועל כן אין לקבלם באופן זה. ובלאו הכי במקומות רבים מסרבים למול בן כזה, כדי לגדור גדר שלא יתבוללו, כפי שנתבאר לעיל. [שובע שמחות ח״ב עמוד קטז]

ה מותר למול תינוק מעדת הקראים אם הוריו נוהגים ברוב הדברים כמנהגינו, ובפרט בעניני המועדים, וצמים ביוהכ״פ שלנו, ועושים פסח בימים שאנו עושים בהם פסח, וכיוצא בזה, שאז מצוה למול את בניהם ביום השמיני אפילו בשבת. ואין לפרסם שום דבר על התינוק בעת המילה, אלא מלין אותו ככל בני ישראל הכשרים עם כל הברכות הנהוגות אצלינו. [ילקו״י שובע שמחות כרך ב׳ עמוד קיז. יביע אומר חלק ד׳ חיו״ד סימן כד אות ג׳].

ו בעל תשובה שהוריו לא שמרו תורה ומצות, וחושש הוא לעצמו שמא המילה שלו לא היתה לפי ההלכה, וצריך הטפת דם ברית, אם הוא חושש שנשאר חלק מעור הפריעה, ניתן הדבר להיבדק על-ידי מוהל מומחה, ואם הוא חושש שהמילה שלו נעשתה על-ידי רופא מחלל שבת, אין צריך לחזור ולהטיף דם ברית. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיז]

ז אין ליתן למחלל שבת למול את הבן, ואמנם בדיעבד שמחלל שבת בפרהסיא עבר ומל, אין צריך להטיף דם ברית, וכמו שנתבאר. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קיט]

סימן רסג – על איזה חולי דוחים המילה

[פרק טו]

א תינוק שמילתו נדחתה מפני חולי שיש בו סכנה, כשהבריא אין למולו מיד, אלא יש להמתין שבעה ימים, ואז מלין אותו. ודין זה הוא בין לתינוק שחלה ובין נימול גדול. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכ]

ב מה שאמרנו שיש להמתין שבעה ימים מגמר הטיפול, הוא דוקא בחולי שבכל הגוף, וכגון אם היה לתינוק חוסר דם והיה זקוק לטיפול, או שהיה לתינוק חום של כשלשים ושמונה מעלות, או שהיה לו צהבת פיזיולוגית והחליפו לו את דמו. שבכל אלה צריך להמתין שבעה ימים מעת לעת מיום שגמר את הטיפול. אבל תינוק שהיה חולה בדרכי השתן וקיבל אנטיביוטיקה והבריא לאחר יומיים, למרות שממשיך לקבל אנטיביוטיקה למשך שבועיים או יותר, ממתינים לו שבעה ימים מיום שהבריא ולא מגמר הטיפול. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכ]

ג תינוק שנדחית מילתו מפני שהיתה לו צהבת גבוהה, והבריא, אין צריך להמתין שבעה ימים מעת שהבריא, אלא ימולו אותו מיד לאחר שהבריא. שמאחר והצהבת היא דבר מצוי אצל תינוקות רבים, אין ממתינים עליה שבעה ימים מעת שהבריא. ואם הבריא ביום חמישי או שישי, וכבר עבר יום השמיני ללידתו, אין למולו בימי חמישי ושישי, אלא ידחו המילה ליום ראשון. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכ]

ד וכן אם חלה באחד מאבריו, כגון שיש לו פגם בשפה שאינו יכול לינק וניזון על ידי בקבוק, וכן אם יש לתינוק חיך שסוע שקיים מכשיר מיוחד שמאפשר לתינוק כזה לינק עד שינתחוהו בגיל שנה, וכן תינוק שנולד עם שבר ברגלו והרופא אומר שאפשר למולו, מלין אותו מיד, ואין צריך להמתין לו שבעה ימים. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קכב]

ה תינוק שנולד עם רגל עקומה וצריך לעשות לו מיידית גבס כדי ליישר את רגליו, באופן שהדבר יעכב את המילה עד לאחר הסרת הגבס, ואי אפשר להמתין מלעשות את הגבס אחר המילה, מפני שכל יום שעובר יכול להקשות על ריפוי התינוק, מעכבים את המילה עד אחרי הטיפול ליישור הרגל. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קכג]

ו תינוק שכאבו לו עיניו כאב מועט, דהיינו שהרופא אומר שיש לו דלקת עינים חיצונית ולא זיהומית על ידי חיידקים, במקרה כזה מלין אותו מיד כשיבריא. והוא הדין אם יש סתימה בצנור הדמעות בין אם נפתח הצינור מאליו או לאחר תיקון ניתוחי, אחר שנתרפא התינוק אין צריך להמתין שבעה ימים, אלא מלין אותו מיד. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קכג]

ז תינוק שיש לו צהבת גבוהה, והוא נולד מהול, מותר להטיף ממנו דם ברית אף קודם שנבלע בו דמו, או קודם שיפול בו דם, מכיון שכיום עושים במציאות כמה וכמה בדיקות דם כל יום לתינוק, ולא תהא הטפת דם ברית גרועה מבדיקת דם. [ילקו״י שובע שמחות ב עמ׳ קכג]

ח אם מלו את הבן הראשון ומת מחמת המילה, ומלו את השני וגם הוא מת מחמת המילה, הרי הוחזק הדבר שבניה של אשה זו מתים מחמת מילה, ולא שנא אם הם מבעל אחד, או משנים, ולכן אין למול את הבן השלישי, או הבנים שאחריו, אלא תמתין לו עד שיגדל ויתחזק כוחו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קכג]

ט תינוק שנולד בשבת, ויש לו חוסר קרישת דם, וכיום מונעים זאת ע״י זריקות, יש מקום לדון להתיר למולו בשבת, אף שיצטרכו להזריק לו בשבת כדי שהדם יקרוש. [שם עמוד קכד]

י אשה שילדה תאומים ומתו שניהם מחמת מילה, אף שאפשר לומר שמחמת חלישותם משאר ולדות מתו, מכל מקום מידי ספק לא יצאנו, ואסור למול את הנולדים אחריהם, דספק נפשות להקל. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכה]

יא תאומים שנולדו ואחד מהם מת בתוך שמונה ימים, אין מלין את השני עד שיעברו ל׳ יום מהלידה, שיצא בודאי מחזקת נפל. וכל זה כשנולד ספק בן ז׳ ספק בן ח׳. אבל אם נולד ודאי בחודש השביעי או התשיעי, אפילו מת אחד מהם אם ניכר שהנשאר בריא וחזק ימולו אותו בזמנו. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכה]

יב יש אומרים שבאופן שדוחים את המילה, אין לעכב את קריאת השם, ויקראו לו שם מיד כדי שיוכלו להתפלל עליו, ויש אומרים שעל פי הסוד אין לקרוא שם עד אחר המילה, אלא יאמרו התינוק בן פלונית. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכה]

יג תינוק שנולד כשהוא מהול, צריך להטיף ממנו דם ברית, ויעשו כן בנחת. וצריך לבודקו יפה יפה בידים ובמראית העין, שמא יש שם ערלה כבושה ורק נראה מהול, ועל ידי המשמוש ביד ניתן להפריד הערלה. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכה]

יד תינוק שנולד מהול ומצאו שם חוט של ערלה, דינו כציץ המעכב, ומלין ומברכים את כל הברכות כמילה רגילה. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכו]

טו תינוק שנולד מהול ומטיפין ממנו דם ברית, אין לברך לא ברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ולא ברכת על המילה, וכן אין מברכים ברכת אשר קידש ידיד מבטן וכו׳. ורק מבקשים עליו רחמים באמירת אלוקינו ואלוקי אבותינו קיים את הילד הזה וכו׳ וקורין לו שם. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכו]

טז תינוק שנולד מהול ומטיפין ממנו דם ברית, יש אומרים שאבי הבן יכול לברך שהחיינו. ויש חולקים. והנכון הוא שילבש חולצה או בגד אחר חדש, ויברך שהחיינו על הבגד ויפטור את המצוה. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכו]

יז לכתחלה יש לעשות הטפת דם ברית בצפורן, וכשאי אפשר עושים במחט. ודי בטיפת דם כלשהו, ומנהגינו להטיף מהעור, ואין צריך למצוץ דם אחר הטפת דם ברית. [שם קכז]

יח תינוק שמת קודם שיגיע להיות בן שמונה ימים, מלין אותו קודם הקבורה בצור או בקנה, וכמובן אין מברכים על מילה זו, אבל נותנין לו שם כדי שירחמוהו מן השמים ויחיה בתחיית המתים. אולם אין צריך לעשות פריעה. וכן אם נולד מהול ומת קודם הטפת דם ברית, אין צריך להטיף ממנו דם ברית. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קכח]

הלכות מילה – קיצור דיני מילה בשבת

[פרק טז] [ראה בהרחבה בקצור שלחן ערוך כרך א׳ סימן שלא]

א מצות מילה דוחה שבת, ולכן תינוק שנולד בשבת אפילו זמן קצר קודם השקיעה, [כפי מה שמתפרסם בלוחות], מלין אותו בשבת הבאה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמו׳ קכט. שבת ד׳ עמו׳ שט]

ב אם המילה מתקיימת ביום שבת או ביום טוב במקום רחוק שאין אפשרות למוהל להגיע לשם ברגל בעיצומו של יום השבת או יום טוב, יש אומרים שעל המוהל לעזוב את משפחתו מערב שבת או מערב יום טוב, ולהגיע מבעוד יום למקום המיועד, אף שיצטרך להיות מחוץ לביתו ומשפחתו ביום שבת וביום טוב, שגדולה מצות מילה שדוחה מצות עונג שבת ושמחת יום טוב. ויש שמחלקים בין שמחת יום טוב שהיא מן התורה, לעונג שבת שהוא מדרבנן. ויש חולקים בכל זה וסוברים שאין חיוב על המוהל לבטל מעליו עונג שבת שלו ושמחת יום טוב, לצורך המילה. [שובע שמחות ח״ב עמוד קלו]

ג הדין שמילה דוחה שבת זהו דוקא במילה בזמנה, אבל מילה שלא בזמנה, דהיינו שלא מלו את התינוק ביום השמיני ללידה, אין לעשותה בשבת. ואפילו אם הסיבה שהמילה נדחתה היה מחמת חולי, או שנולד בבין השמשות. [שובע שמחות ח״ב עמוד קלז. שבת ד׳ עמוד שטז]

ד ניתן לסמוך על אחות בית החולים האומרת שהתינוק נולד בשבת. [שם עמוד קלח]

ה אם צריכים להעביר את התינוק ברכב כדי למולו, או שהמוהל אינו יכול למול אלא אם יסיעוהו ברכב בשבת, אסור לעשות כן. [שובע שמחות ב עמוד קלח. ילקוט יוסף שבת כרך ד׳ עמוד שיח]

ו אסור בהחלט לצלם ולהסריט בשבת את מהלך עשיית הברית. [ילקו״י שובע שמחות ב עמ׳ קלט]

ז תינוק שנולד בשבת, והאורחים מגיעים ברכב למקום המילה, בכל זאת אין למוהל להימנע מלמול את התינוק בשבת, כל שאין מביאים התינוק ברכב, ואינו מגיע במעלית. ואמנם בקהלות שחילול שבת הוא דבר מצוי, והרבנים רוצים לדחות המילה ליום א׳, דרך הוראת שעה, יכולים להורות כן. והכל לפי ראות עיני המורה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קלט]

ח במקומות שאין בהם עירוב, יעשו את המילה בבית. ואם אי אפשר, ישאו את התינוק לבית הכנסת על ידי גוי, שיוציאנו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, ויאמרו לו שלא יעשה שום הנחה ברשות הרבים, ולא יעצור בדרך. ואם אפשר טוב לעשות כן ע״י אמירה לגוי שיאמר לגוי אחר. [שובע שמחות ב עמ׳ קמב. יביע אומר ח״ז סי׳ כד עמ׳ רנז. ואמנם ביבי״א דיבר על הוצאת התינוק ע״י שנים, במקומות שיש עירוב אלא שמחמירים ולא סומכים על העירוב, ולכאורה משמע דבמקום שאין עירוב לא קאי. ולפי המבואר בשובע שמחות הנז׳ לגבי גוי הדין כן גם במקומות שאין עירוב].

ט וכן אם שכחו להביא את כלי המילה מערב שבת למקום המילה, ואין עירוב, מותר לומר לגוי שיביאם למקום המילה בשבת מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים. ובלבד שלא יעצור כלל בדרך. וראה בקש״ע ח״א עמ׳ תשמב. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קמד]

י מותר לדידן למוהל לטלטל בשבת את הסכין אחר הברית, ואין בזה מוקצה. [שם עמוד קמה].

יא תינוק שנולד על-ידי ניתוח קיסרי אין מילתו דוחה שבת. אולם אם רק הרחיבו את מקום הלידה על ידי חיתוך כדי שהתינוק יצא, מילתו דוחה שבת. [ילקו״י שובע שמחות ב עמ׳ קמט]

יב תינוק שנולד בשבת על-ידי מלקחיים, או בוואקום, מלין אותו בשבת, שחשוב כמו לידה רגילה, שמילתו דוחה שבת. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קנ]

יג תינוק שנולד בשבת על-ידי הפרייה מלאכותית, או על-ידי מבחנה, יש למולו בשבת. [ילקו״י שובע שמחות כרך ב עמוד קנא. יביע אומר חלק ז׳ חיו״ד סימן כד אות ה]

יד יש להזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה בשבת, שזה ימול וזה יפרע, אלא המל עצמו הוא שיפרע. והאשכנזים נוהגים להקל בזה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קנא]

טו מי שלא מל מעולם, או שלא פרע, לא ימול או יפרע בשבת, אפילו אם מוהל מומחה עומד לידו ומשגיח על מעשיו. וראה בקש״ע ח״א עמוד תשמב. [ילקו״י שובע שמחות ב עמ׳ קנו]

טז נאמן אדם לומר שכבר מל פעם אחת כדי להתיר לו למול בשבת. [ילקו״י שם עמוד קנח]

יז מוהל תושב חו״ל המבקר בארץ, ועושה יו״ט שני של גלויות, אם אין שם מי שימול את הבן אלא מוהל זה, מותר שימול אף ביו״ט שני של גלויות. [שובע שמחות ב עמוד קנח]

יח מוהל מתושבי הארץ השוהה בחו״ל, ודעתו לחזור לארץ, ואירעה שם מילה ביו״ט שני, יש אומרים שיש להעדיף מוהל זה על מוהלים תושבי חו״ל. ויש חולקים. [שם עמ׳ קס]

יט תינוק שחלה ונדחית מילתו, והבריא ביו״ט שני [בחו״ל], אין למולו ביו״ט, ותידחה המילה למחרת. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד קס]

כ תינוק שנולד בבין השמשות, וחל יום השמיני ביום טוב שני של גלויות, אף שהוא ספק שמיני ללידתו ספק תשיעי, היה מקום להורות למולו ביום טוב שני, [כמו שנתבאר בילקוט יוסף שבת כרך ד׳], מכל מקום אין למולו ביום טוב שני של גלויות, ושב ואל תעשה עדיף. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמ׳ קסב. ועיין ביביע אומר ח״ח חיו״ד סימן כג שהביא מחלוקת הראשונים, שדעת בה״ג, ורש״י, והרמב״ם, והסמ״ג מילה שלא בזמנה דוחה יו״ט שני, ודעת רבינו האי גאון, ורבינו נסים גאון, והרא״ש, שיש לדחות המילה לאחר יו״ט. וכ״ד האשכול, ור״ח, ורבינו יהונתן מלוניל, והריא״ז, והרשב״ץ. ומרן הש״ע. אבל כשנולד בביה״ש, באופן שיו״ט שני הוא ספק שמיני ספק תשיעי, אע״פ שגם בזה פסק מרן הש״ע שאין מילתו דוחה יו״ט שני, יש לתמוה ע״ז, שהרי יש כאן ס״ס, שמא מילה בזמנה היא, ושמא יו״ט שני חול הוא. ועוד, דשמא הלכה כהרמב״ם והסמ״ג שאפי׳ מילה שלא בזמנה ודאי, דוחה יו״ט שני. ולכן בספק מילה בזמנה, יש למולו ביו״ט שני. ואם נולד מיד אחר שקיעה, שיש ג׳׳כ ס״ס להיפך, אין לעשות מעשה למולו ביו״ט שני].

כא תינוק שנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, וחל היום השמיני ללידתו בשבת או ביום טוב, אין מטיפין ממנו את הדם בשבת או ביום טוב, אלא ידחו את הטפת הדם ליום א׳. וראה בקש״ע ילקו״י ח״א עמו׳ תשמג. [שובע שמחות ב׳ עמוד קסה. ילקו״י שבת ד׳ עמוד שלז]

כב תינוק שנולד עם ב׳ עורות על הערלה, אף שנימול לשמונה ימים ככל תינוק, מ״מ אם חל היום השמיני ללידתו בשבת או ביו״ט, אין מלין אותו בשבת. [שובע שמחות ב עמוד קסו, וקעו]

כג תינוק שנולד ביום שישי אחר עשרים דקות מהשקיעה, בימי ניסן ותשרי שהיום והלילה שוים, נחשב כנולד בלילה בודאי, ונימול בשבת, שהיא מילה בזמנה ודוחה שבת. אבל אם נולד קודם לכן יש לדחות המילה ליום ראשון שאחר השבת. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמו׳ קסז. ומה שכתבנו בילקו״י שבת ד׳ שאם נולד אחר י״ג דקות וחצי מהשקיעה חשיב כנולד בשבת, כתבנו כן ע״פ המבואר בשו״ת יביע אומר ח״ו, אך ביביע אומר ח״ז (חאו״ח סי׳ מא) שיצא לאור לאחרונה יותר, דן שוב בענין, והעלה שרק אם נולד 20 דקות אחר השקיעה, אז מלין בשבת. ואם יש ספק מתי נולד, אם קודם השקיעה, או בביה״ש, אין מילתו דוחה את השבת. שכל שלא נולד בבירור בלילה, יש להחמיר שלא למולו בשבת].

כד תינוק שנולד בליל שבת אחר צאת הכוכבים שלנו, [בימי ניסן ותשרי כשהימים שוים מעשרים דקות אחר השקיעה. ובשאר החודשים עשרים דקות זמניות], מלין אותו בשבת, אף שלדעת ר״ת הוא עדיין יום גמור. [שובע שמחות ב עמ׳ קע]

כה תינוק שנולד במוצאי שבת קודם צאת הכוכבים, דהיינו אחר השקיעה, תוך 20 דקות מהשקיעה, אין מלין אותו בשבת, אלא ביום ראשון שלאחריו. וכן הנולד בימי החול אחר השקיעה, תוך 20 דקות מהשקיעה, נימול לשבוע הבא ביום שאחריו. [שובע שמחות ב עמ׳ קעא]

כו תינוק שנולד ביום שישי, ואירע אונס ולא נימול בשמיני [יום שישי בשבוע הבא] עד לאחר השקיעה, אין למולו בבין השמשות, אלא ידחו את המילה ליום ראשון. [שם עמו׳ קעב]

כז אם התפללו הצבור ערבית מבעוד יום, ונולד תינוק קודם השקיעה, דינו כנולד ביום ונימול לשבוע הבא ביום שישי. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קעד]

כח מוהל שנקרא למול מילה בזמנה בערב שבת אחר פלג המנחה, והוא כבר קיבל עליו את השבת, ויש שם עוד מוהלים אחרים שלא קיבלו עליהם שבת, יש להסתפק אם מותר לו למול, או שיש להעדיף מוהלים אחרים שלא קיבלו עליהם שבת. [ילקו״י שובע שמחות ב עמו׳ קעד]

כט מותר למוהלים להשתמש במחט ההפרדה בשבת כדי להפריד את עור הפריעה מבשר הגיד. ויזהר לעשות את ההפרדה בנחת וביישוב הדעת. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קעה. שו״ת יחוה דעת ח״ו סי׳ נג עמוד רעו]

ל ולד טומטום שנולד בשבת, ונקרע ונמצא זכר, נראה שמלין אותו בשבת. ואם ניתחוהו ונתברר שהוא זכר, אפשר שיצטרך למנות מיום הניתוח ז׳ ימים מעת לעת, שיתכן וניתוח כזה הרי הוא כחולי שבכל הגוף. [שובע שמחות ח״ב עמ׳ קעו. יביע אומר ח״ז חיו״ד סי׳ כד אות ד]

לא נהגו לחבוש את המילה בשבת גם בתחבושת לבנה. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קעח]

לב מותר לתת צמר-גפן בתוך יין בשבת כדי להטעים לתינוק, ואין לחוש לצובע. [שם]

לג גם בשבת נותנים את הערלה בעפר, ואם לא נתן את הערלה בעפר מיד אחר החיתוך, מותר לו לטלטל את הערלה בשבת כדי להניחה בעפר המוכן מבעו״י. [שובע שמחות ב עמ׳ קעט]

לד יש שרוקקים את דם המציצה על העפר, ומותר למוהל לרוק בשבת אחר המציצה לתוך צלחת שיש בתוכה עפר, ואין לחוש בזה לאיסור מגבל. [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמו׳ קפא. וביביע אומר כתב דהוי פ״ר דלא ניח״ל בגיבול, ובספר מנוחת אהבה פליג בזה, והעיר מהאור החיים שהביא מהזוה״ק שיש ענין שהמוהל ירוק על עפר. ונמצא דהוי ניח״ל. אך לא עיין בסוף דברי האור החיים שכתב דבשבת ירוק על עפר קשה משמע שע״פ הזוה״ק א״צ בדוקא עפר תיחוח, ונמצא דעפר תיחוח הוי פ״ר דלא איכפת ליה].

לה אסור למול את השומרונים בשבת, אף במילה בזמנה, אבל בימי החול מותר למולם בשכר, שהרי אפילו עכו״ם מותר למולו בשכר. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קפב]

לו כבר נתבאר לעיל [עמוד תשיט סעיף ה] שקראי שנולד לו בן בשבת, אם הוא מתייחס בכבוד ובדרך ארץ לחכמי ישראל האמתיים, יש למול את בנו בשבת. [שם חלק ב׳ עמו׳ קפה]

לז תינוק שנולד בשבת לישראל שהמיר את דתו לעבודה זרה, ונשוי לישראלית, יש למולו בשבת שאחריה. ואפילו אם גם האשה המירה את דתה, ואבי הבן מברך ״ברוך אתה ה׳ אמ״ה אקב״ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.״ [ילקו״י שובע שמחות ח״ב עמוד קפב]

לח ממזר שנולד בשבת, יש למולו בשבת. ומברכים ברכת המילה במילת ממזר, וכן ברכת אשר קידש ידיד מבטן וכו׳. וברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו יברך אבי הבן אם הוא ודאי בנו. ואם הוא ספק אם הוא אביו, או שאביו אינו שם, הסנדק יברך ברכה זו. ואין אומרים אשרי תבחר ותקרב וגו׳, אבל קורין לו שם, ואם הוא ממזר ודאי אחר בירור, מלין אותו בכניסה של ביהכ״נ, להיכר, ומפרסמים שהוא ממזר. [שם עמ׳ קפד]

לט מותר למוהל לדרוש שכר טירחה אחר השבת עבור המילה שמל בשבת, ואין בזה משום שכר שבת. ומכל מקום אינו רואה בזה סימן ברכה, ובלאו הכי אין ראוי למוהל ליקח שכר עבור המילה, כמבואר לעיל עמוד תשד ס״ט, אלא אם כן הכסף עבור ישיבה או כולל. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד קפו]

מ אסור למוהל לצאת בשבת מחוץ לתחום שבת ולעבור על איסור תחומין כדי לקיים מצות מילה בזמנה, אף אם אין שם מוהל אחר, וידחו המילה ליום א׳. [שובע שמחות ב עמו׳ קפז]

מא תינוק שחלה ונדחית המילה לאחר יום השמיני ללידתו, ונתרפא ביום חמישי, או ביום שישי, אסור למולו ביום חמישי או שישי, אלא ידחו המילה ליום א׳. ואמנם במקום שיש להם מנהג ברור בעירם למול מילה שלא בזמנה בימים אלה, יש להניחם במנהגם. וביום רביעי מותר למול מילה שלא בזמנה. ותינוק שחלה והבריא תוך ג׳ ימים ליום טוב [שחל בימי חול], יש למולו מיד כשהבריא, אפילו ביום שישי. ודין יוהכ״פ כדין שבת לענין זה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב׳ עמוד קפט. יביע אומר חלק י׳ חלק יורה דעה סימן נח דף שעו אות טו]

מב אסור למול גר בשבת, ואף לא בימי חמישי ושישי, וכל שכן שאין למול – אף בימי החול – גרים שנתגיירו בגיור רפורמי, שכל גיור שאין בו קבלת מצוות אינו גיור על פי ההלכה. [ילקו״י שובע שמחות חלק ב עמוד קצג]

מג וכל זה דוקא במילה שהיא בודאי שלא בזמנה, אבל תינוק שנולד ביום רביעי בבין השמשות, שדינו למולו בשבוע הבא ביום חמישי, אסור לדחות את המילה לאחר השבת, אלא מלין אותו ביום חמישי. ולא עוד אלא אפילו תינוק שנולד ביום שני בבין השמשות, ובשבוע שאחריו חלו ב׳ ימי ראש השנה בימי שלישי ורביעי, מותר למולו ביום חמישי שאחריו שהוא זמנו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קצד. יביע אומר חלק י׳ דף שעו טור ב׳ סוף אות טו]

מד תינוק שנדחית מילתו לאחר שחלה, ולאחר שהבריא המתינו לו כדין שבעה ימים, וכבר עבר יום השמיני ללידתו, גם בזה אין למולו בימים ה׳ ו׳, אלא ידחו המילה ליום א׳. וכן אם הבריא מהצהבת ביום ה׳ או ו׳, אחר שעבר יום ח׳, ידחו המילה ליום א׳. [שם קצד]

מה אם מחלקים לקהל הבאים לברית מילה הנערכת בשבת, הדס יבש להריח בו, המקילין לפרוך את ההדס בידיהם יש להם ע״מ שיסמוכו. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קצד]

מו מותר לחתוך מההדס [התלוש מבעוד יום] כדי ליתן מקצתו לחבירו שיוכל גם הוא להריח בו, ואין בזה כל חשש של איסור. אך לא יחתוך בכלי. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קצה]

מז מילה שחלה בשבת ועורכים קידוש עם כיבוד לאחר התפלה, יש להודיע לקהל שכל מי שטעם מהיין של הקידוש, לא יברך שהכל על כל המשקאות. [ראה בילקו״י קש״ע ח״א עמוד תשמו].

מח בעת שמשוררים בסעודת מילה בשבת, טוב להקדים את שירי השבת לשירי המילה. ואמנם מצד הדין אין בזה קפידא כלל. [ילקו״י שובע שמחות ב עמוד קצח. שבת כרך ד׳ עמוד שסב]

סימן רסח – ער – הלכות גרים

א במקום שיש הסכמה בגזרת נח״ש מרבני המקום שלא לקבל שם גרים, ועבר רב אחד וקיבל גרים במקום ההוא, והגרים ההם שומרים תורה ומצות כראוי. בדיעבד מה שעשה עשוי, ואין לפסול הגיור שעשה, ומכל מקום אם אפשר בנקל טוב לחזור ולעשות להם בארץ ישראל גיור לחומרא. [יביע אומר חלק ט׳ חיו״ד סימן טז עמוד רצה].

ב אשה שנתגיירה בפני בית דין כנהוג, והעלימה מבית הדין שאז היתה מעוברת, ואח״כ ילדה בן, מכיון דקי״ל עובר ירך אמו, אין צריך לגייר את הבן מחדש. [יבי״א ח״ט סי׳ יז עמוד רצו].

ג מי ״שהתגייר״ על ידי חזן אחד ללא קבלת מצות בבית דין, ונשא אשה יהודיה בחופה וקידושין, ובהיותו נרקומן ושותה סמים לקה במחלת נפש. אין בגיורו ממש, ומכיון שיש עיגון בדבר יש להקל על האשה להנשא לאחר בלא גט, בר מכהן. [יבי״א ח״י חיו״ד סי׳ כו עמוד רמא].

ד יהודי שנשא נכריה, ויצא למדינה אחרת, ושם מל את בניו וגידלם וחינכם בישיבות קדושות, וכשנודע להם באו לשאול אם צריך להטיף מהם דם ברית. העיקר לדינא שאין צורך להטיף להם דם ברית, כיון שמלו אותם לשם מצות ברית מילה. [שם סי׳ כז עמ׳ רמב].

הלכות ספר תורה

[ראה גם לעיל קצור שלחן ערוך חלק א׳ סימן לב, לו, וקמג]

א יש נוהגים לכתוב פרשת פיטום הקטורת והברייתא שלה על קלף או גויל בכתב יד אשורי, כמו בספר תורה, וקוראים בה בכל יום, והיא סגולה לפרנסה טובה ועושר, כמו שכתוב בספרים. ומכל מקום הואיל ודעת מרן השלחן ערוך להחמיר שלא לכתוב פסוקי תורה בודדים, אין לעשות כן לכתחלה, כיון שאנו קבלנו הוראות מרן, ושב ואל תעשה עדיף, ורק סופר אשכנזי שכותב את פטום הקטורת, מפני שסומך על דעת הרי״ף שהתיר, שפיר דמי. ובדיעבד גם אם נכתבה על ידי סופר ספרדי, רשאים לקרות את פטום הקטורת מתוכה. וכן מותר לכתוב פרשת הקטורת כל ג׳ תיבות בשורה אחת. [ילקוט יוסף על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס״ד, סימן א׳ הערה מ, עמוד קלח. יביע אומר חלק ט חיו״ד סימן כג עמוד שן].

ב כבר נהגו העולם לתלות פסוקי תורה בסוכה, ויש להם על מה שיסמוכו. [שם עמוד קלט].

ג נהגו לכתוב פסוק שויתי ה׳ וגו׳ על עמוד השליח הצבור, ואין בזה איסור. ומה שנהגו בכמה קהלות בימי החגים, לתלות על כתלי בית הכנסת פסוקים, כמו ביום הכפורים ״כי קדוש היום לאדונינו״ או ״כי ביום הזה יכפר עליכם וגו׳״, והוא מנהג קבוע מאבותיהם נוחי נפש, אף שיש להם על מה לסמוך, מכל מקום לכתחלה יש להורות שלא לעשות. ואם הדבר נעשה על ידי צילום אין בזה חשש. ואותם הכותבים על קופות של צדקה ״ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה״, וכיו״ב, אין למחות בידם. וכן מה שכותבים הפסוק או בשער בית הכנסת ״זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו״. או ״מה טובו אהליך״, או ״פתחו שערים״, ופסוק ״ויירא ויאמר מה נורא״, וגם ״למנצח בנגינות מזמור שיר״ בצורת המנורה, ומסביב לה פסוקי תורה ונביאים, וכן בשטרי הכתובה כותבים פסוקים לסימן טוב והצלחה, בכל אלה אין לבטל המנהג. [ילקו״י השכמת הבוקר, תשס״ד סי׳ א׳ הערה מא. עמ׳ קמג].

ד מה שנהגו לתת תבנית שני לוחות הברית מעל ארון הקודש, ובו ראשי עשרת הדברות, יש להם על מה שיסמוכו וקשה לבטל מנהגם של ישראל. [ילקוט יוסף שם עמ׳ קמו]

ה נכון מאד להחמיר שלא להראות לתיירים נוצרים, או שרים ורוזנים שאינן בני ברית, ספר תורה שבארון הקודש, בבואם לבקר בבית הכנסת, אולם כשיש חשש איבה בדבר אפשר להקל, על ידי שהישראל הפותח את הספר תורה בפניהם יקרא על כל פנים פסוק אחד, שלא תהיה פתיחתו על חינם. [יביע אומר חלק ג׳ חיו״ד סימן טו].

ו מי שיש לו תהלים הכתוב בכתב יד אשורית על ידי סופר מומחה, וקונסול גוי של בריטניה רוצה לרכוש לו ספר תהלים כזה, אין להקל בדבר. [יבי״א ח״י חיו״ד סי׳ נח דף שעו טור ב].

ז אסור להעניק שי ספר תורה לנכרי, אפילו הוא שר מחסידי אומות העולם, שעל כל פנים יורד מקדושת ספר תורה, כשלא ניתן לקרוא בו בציבור ובברכות, וכאילו מביאו לגניזה. וכן כתבו הפוסקים שאסור למכור ספר תורה לקראים, אף על פי שהם אומרים שמאמינים בתורה שבכתב, שעל כל פנים מורידים אותו מקדושתו. וכן הורה הגאון הראש"ל ר' בן ציון מ. ח. עוזיאל זצ"ל, [וכמ"ש בשו"ת משפטי עוזיאל חיו"ד מה"ת סי' סז אות ב]. ועוד, דשמא בזמן העדרו יפול הספר תורה בידים לא נאמנות, ולא ינהגו בו כבוד כראוי. ובפרט שאין כאן טעם של איבה שיכולים ליתן לו מתנה דבר אחר העשוי מכסף וכדומה. [יביע אומר חלק י' חיו"ד סימן נח בהערות לרב פעלים סימן כט, דף שעו טור ב' והלאה].

ח יש אומרים שאין למסור ספר תורה לבית המשפט של הגויים המבקשים שהמתדיינים ישבעו על ספר תורה, אף אם יניחוהו בארון ובכבוד, שבכך מורידים אותו מקדושתו. ואם יפסלו את הספר תורה, הרי יש כאן גניבת דעת האסורה גם בגוי. ויש שחלקו על זה והתירו על ידי שיפסלו את הספר תורה, כי איסור גניבת דעת הוא מדרבנן ובגוי לא אסרו. וזה עדיף מאשר לטלטל את הספר תורה בכל פעם שהשלטונות יבקשו להשביע עליו. [יביע אומר שם דף שעח טור א].

ט מעיקר הדין מותר להכנס לבית הכסא כאשר יש בכיס בגדו ספר קודש קטן, אפילו אם מודפס בלשון אשורי. [רדב"ז. ברכ"י יו"ד סי' רפב סק"ז]. והמחמיר שלא להכנס לבית הכסא עם ספר קודש בכיסו, תבא עליו ברכה. אך אם הוא נמצא במקום של גוים ואי אפשר לו להניח את הספר מחוץ לבית הכסא, ינהג כפי עיקר הדין. וכל שכן שמותר להכנס לבית הכסא עם תמונה של רב, שאין בתמונות אלו שום קדושה, אף שאין לנהוג בהם מנהג בזיון. [ולדידן מותר לשבת על ספסל שיש בו ספרי קודש הנדפסים בדפוס שלנו, ואין צריך להעמידם. והאשכנזים מחמירים בזה]. [ילקו"י על הל' השכמת הבוקר, תשס"ד עמ' רסט. ושם עמ' רפא, שמותר להכנס לבית הכסא עם תמונת רב].

י הזמנות המודפסות בכתב אשורית ונשלחות לחברים וידידים להשתתף בשמחת חתן וכלה או בר מצוה. אף על פי שיש מפקפקים בדבר אם מותר לעשות כן, מפני קדושת הכתב האשורי המיוחד לכתיבת ספרי תורה ותפלין ומזוזות, מכל מקום המנהג פשוט להקל בדבר, בפרט שהכתיבה בהדפסה ולא בכתיבה ממש. ורק שמקבלי ההזמנות יזהרו לבל ישליכום לאשפה, ולא יזלזלו בהם, רק יניחום ויגנזום במקום של כבוד. (ומה טוב להעיר כן בדפוס בשולי ההזמנה). [יביע אומר חלק ח' חיו"ד סימן כד עמוד שז. וחלק י' חיו"ד סימן נח דף שעח טור א'. ילקוט יוסף על הלכות השכמת הבוקר שם עמו' רעז].

יא מה שמצוי אצל בעלי הדוכנים שכותבים בכתב אשורי, כאן ניתן לקנות אתרוגים, וכל כיוצא בזה, אין בזה חשש איסור במה שכותבים בכתיבה אשורית, שאפילו ממדת חסידות אין בזה. וכן נהג הגאון החתם סופר. [יביע אומר חלק י' דף שעח טור ב].

יב מותר למחוק אות שנכתב בסימן ראשי תיבות להורות על שם שמים כגון ה' וכיו"ב. ולכן מותר לכתוב ב"ה בראש מכתב, וכדומה, אף שהמכתב נזרק אחר כך לאשפה. [יביע אומר חלק ד' חיו"ד סימן כ' אות ג'. וחלק ג' חיו"ד סימן ט' אות ה', ויחוה דעת חלק ג' סי' עח, וח"ד סי' נ].

יג מותר לשמור מכתבים וכדומה בין הכריכה לספר, וכל שכן שמניח המכתב בספר לסימן. [ילקוט יוסף על הלכות השכמת הבוקר מהדורת תשס"ד עמוד רעז רפ].

יד וכן מותר לכתוב דברי תורה על גבי ספר קודש פתוח, וכגון שרוצה להעתיק ממנו איזה חידוש וכדומה, שכל האיסור אינו רק אם נראה משתמש בספר דרך בזיון, דהיינו שעושה מתחלה דרך השתמשות, אבל אם עושה כן לצורך לימוד, לא הוי דרך בזיון ומותר. ובפרט כשנצרך להעתיק מדברי הפוסקים, שמותר לרשום על הספר עצמו. [שם].

טו סרטי הקלטה שיש בהם שמות הקודש ופסוקים, אין איסור למוחקם לצורך הקלטת דברי קדושה אחרים במקומם. [יביע אומר חלק ד' סימן כ'. יחוה דעת חלק ד' סימן נ' עמוד רנד]

טז נכון להזהר היכא דאפשר שלא להכניס סרט זה של רשם-קול שהוקלטו עליו דברי קדושה, אל מקומות המטונפים, כי איסור בזיון כתבי הקודש חמור יותר ממחיקתם, וכמו שכתבו האחרונים. [יביע אומר חלק ד' חיו"ד סימן כ].

יז שטרות כסף שמודפס עליהם קטעים ממגילות הגנוזות בספר ישעיה, ובהם אזכרות שם שמים, אלא שקשה להבחין בהם בלי זכוכית מגדלת, מותר להכנס בהם לבית הכסא ולבית המרחץ, על כל פנים כשהם מכוסים בבגדו, או בארנק, וכן מותר לשרפם ולבערם בזמן שירצו להוציאם מן המחזור. [יביע אומר חלק ד' חיו"ד סימן כא אות ד'].

יח יש להתיר להדפיס תיבות "שלום על ישראל" על שטרות כסף, על ידי צילום מכתובת פסיפס שחרות עליה תיבות אלו, ואין לחוש בזה משום מה שאמרו חז"ל (שבת י:) ששמו של הקב"ה שלום. וכן המנהג לכתוב שלום באגרות כדעת הריטב"א והרא"ש שמתירים בזה בפשיטות. [יביע אומר חלק ד' חיו"ד סימן כב].

יט יש ליזהר שלא ליקח ספר קודש להגן עליו מפני השמש, ואם אינו יכול ללמוד מפני שהשמש זורחת על הספר ועל האותיות, והוא מגין בספר, כגון שמניחו כנגד השמש כדי שיהיה לו צל על הספר ועל הכתיבה, מותר, רק לא יכוין להנאתו. [ילקו"י על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת שנת תשס"ד עמו' רסט].

כ האיסור לשבת על ספסל אחד עם ספרי קודש, הוא רק בספר תורה שקדושתו חמורה, אבל לא בשאר ספרי קודש, וכן דעת מרן, ורק בני אשכנז עליהם להחמיר בזה, גם בשאר ספרי קודש, כדעת הרמ״א. אולם אם הוא ספסל ארוך ומחולק בנסרים שבין איש לרעהו, חשיב הפסקה, ואף על פי שהשטח שוה, יש להתיר גם לבני אשכנז. [ילקוט יוסף על הלכות השכמת הבוקר, מהדורת תשס״ד, עמוד רסט, ורעז. יביע אומר חלק ט׳ חיו״ד סימן כב עמוד שה].

כא ספרי תנ״ך שנדפסו על ידי נוצרים, מעיקר הדין מותר לקרוא בהם. ומכל מקום האידנא אכשור דרי, שנדפסו ספרי תנ״ך על ידי יהודים כשרים בארצנו הקדושה, מדוייקים להפליא ובאותיות מאירות עינים, ובודאי שכל יהודי ירא שמים, ישתמש אך ורק בספרים אלו, ולא בספרי תנ״ך שנדפסו על ידי נוצרים. [יחוה דעת חלק ג׳ סימן עט עמוד רסה. יביע אומר ח״ט חיו״ד סי׳ ח׳ עמוד רעט].

כב ספרי תורה שנכתבו בכתב אשכנזי, כשרים לספרדים, ויכולים לברך על ספר תורה כזה. ששינוי צורת האותיות בין האשכנזים לספרדים אינה פוסלת כלל, והמונע עצמו מלעלות מחשש פסול ח״ו חוששני לו מחטאת להוציא לעז ח״ו על קדושת הספרי תורה. וכן השינוי בכתיבת פצוע דכא, שיש חלק מהאשכנזים שכותבים פצוע דכא באל״ף, והספרדים כותבים דכה בה״א, אינו פוסל הספר תורה לגבי העדות, ובספרי תורה רבים של חלק מהאשכנזים כתוב דכה בה״א. [יחוה דעת ח״ב סי׳ ג׳ עמ׳ יט. יביע אומר ח״ח חיו״ד סי׳ כה].

כג יש להכשיר ספרי תורה תפילין ומזוזות אשר חלק מהאותיות שלהם בכתיבה אשכנזית, כסברת הרב ברך שאמר שהובא בבית יוסף, וחלק מהאותיות כתיבה ספרדית כדעת האר״י ז״ל. והוא הדין כשחלק מאותיות צ׳ היו״ד נוטה לימין כיו״ד הפוכה [כדעת האר״י ז״ל], וחלק כיו״ד רגילה [כדעת הבית יוסף], ואורויי מורינן להכשיר ולא חשיבי כתרתי דסתרי. [יביע אומר חלק ב׳ חלק יורה דעה סימן כ].

כד אותיות הוי״ה שנמחקו מקצתן, אף על פי שיש לחוש לכתחלה לדעת הסוברים שצריכים לכתוב אותיות ה׳ כסדרן, והוא הדין בכל האזכרות והשמות שאינן נמחקים, מכל מקום בדיעבד שלא נכתבו כסדרן אין לפסול הספר תורה כך, וכל שכן אם נעשה מחק וטשטוש באותיות הראשונות של שם, שמותר לתקנם בלי פקפוק, וכן פשט המנהג להקל בדיעבד. [יביע אומר חלק ג׳ סימן יד].

כה הכותב ספר תורה בעצמו או על ידי שלוחו, לקיים מצות עשה של כתיבת ספר תורה, ובא להכניסו לבהכ״נ, לא יקדישו הקדש עולמי לבהכ״נ, אלא יתנה במפורש שהוא רק פקדון המופקד בבית הכנסת שיוכלו הצבור לקרות בו, וכל זמן שירצה הוא או בא כחו יוכלו לקחתו חזרה לכל מקום שירצו, וטוב שיכתוב כן בפירוש בתוך התיק של ספר התורה. שאם הוא מקדישו מפקיע מעליו מצות כתיבת ס״ת. [יביע אומר חלק ז׳ חיו״ד סי׳ כה].

כו אנשים רבים הנועדים לדבר מצוה, וקונים ספר תורה כשר בשותפות, יש אומרים שמקיימים בזה מצות כתיבת ספר תורה. ויש אומרים שאין מקיימים מצוה זו בשותפות. ולכן לכתחלה מי שיש בידו יכולת, יקנה ספר תורה לבדו, כי דעת אחרונים רבים שאין יוצאים ידי חובה על ידי קנין בשותפות עם אחרים, ומכל מקום הנוהגים לקנות ספר תורה בשותפות, מפני שאין ידם משגת לעשות זאת לבדם, יש להם על מה שיסמוכו, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. כלומר, אותיות ״לב״ אותיות שלפניהם ״אך״, ואותיות שלאחריהם ״גם״, בין המרבה (אותיות גם), בין הממעיט (אותיות אך), בלבד שיכוין לבו (אותיות לב באמצע) לאביו שבשמים, דרחמנא לבא בעי. [יביע אומר חלק י׳ חיו״ד סימן כט עמוד רמה]

כז ספרי תורה שנתקבלו מחו״ל ונמצאו בהם יריעות רבות שכל יריעה היא דף אחד או שני דפים בלבד, בניגוד למה שאמרו (במנחות ל.) שאין לעשות יריעה פחותה משלשה דפים, אפילו יש בבית הכנסת ספרי תורה אחרים שנעשו כדת וכהלכה, מותר לקרות בספרי תורה אלו אף לכתחלה, ובברכות התורה, שהדבר נחשב כדיעבד, ושלא כדברי המחמירים בזה. [שו״ת יביע אומר חלק ז׳ חיו״ד סימן כו].

כח ספר תורה שנפסל בו עמוד אחד, והסופר חתך בסכין את העמוד ההוא מן הספר תורה, וכתב במקומו עמוד אחר ותפרו עם הספר תורה, ואף על פי שאין עושים בספר תורה פחות משלש דפים, סבור היה הסופר שאין לו לגנוז כמה דפים ואזכרות מתוך ספר תורה שיש בו רק עמוד אחד מקולקל, ולכן נחשב אצלו כדיעבד, דשרי כשהיא יריעה של דף אחד, ספר תורה זה מותר לכתחלה להוציאו ולקרוא בו בצבור, גם כשיש ספרי תורה אחרים העשויים יריעות שלימות, שאין לפגום בקדושת הספר תורה. [שו״ת יביע אומר חלק ז׳ חיו״ד סימן כו. ובחלק י׳ בהערות לרב פעלים חלק יורה דעה דף שסא טור ב׳].

כט תפירת יריעות הספר תורה אין להתיר לעשות כן על ידי נשים, שכל תיקוני הספר תורה צריכים להיות על ידי אנשים כשרים. ובמקום שנהגו לתפור היריעות על ידי נשים צריך להזהיר את הסופר שהתפירה הראשונה שבראש היריעה, והאחרונה שבסוף היריעה, והאמצעית, תהיה על ידי אנשים, והנשים יתפרו שאר התפירות. [שו״ת יביע אומר חלק ט׳ חיו״ד סי׳ יח עמוד רחץ].

ל ספר תורה עתיק יומין שברוב הזמן מרוב יושנו אותיותיו נטו קצת לאדמומית, ואינן שחורות כעורב, מותר להעביר קולמוס עם דיו שחור, להשחיר האותיות, ואפילו על שמות הקודש והאזכרות מותר להעביר הדיו, שהעברת הקולמוס על הכתב אינה נקראת כתיבה חדשה, ולראות את הכתיבה הראשונה כאילו נמחקה, וכדמוכח מדברי מרן השלחן ערוך (אורח חיים סימן לב סעיף כז). ואפילו אם האותיות האחרונות שבשם מתוקנות כראוי, ומעביר קולמוס עם דיו שחור רק על האותיות הראשונות שבשם, אין בכך כלום, אף על פי שעל ידי כך נחשב כאילו כתב האזכרה שלא כסדרה, אף על פי כן העיקר בזה שאין צורך שתהיה כתיבת האזכרה כסדרה. [שו״ת יביע אומר חלק ט׳ חיו״ד סימן יט. וחלק י׳ דף שסב טור א׳].

לא ספר תורה שחסרים בו תגין באותיות שעטנז גץ, ונמצא כן בשעת הקריאה בספר תורה, אין להורידו, ולהוציא ספר תורה אחר שהוא מתוייג כהלכה, שאין התגין אלא למצוה ולא לעיכובא, ולכן השליח צבור ימשיך בקריאתו עם העולים לספר תורה, ויכולים לברך על קריאתם, ברכה שלפני קריאת התורה וברכה שלאחריה, ואין לומר בזה ספק ברכות להקל מפני סברת הפוסלים, שכיון שמרן פסק כדעת המכשירים והמחלוקת במצוה ולא בברכה אין לומר בזה ספק ברכות להקל. וכמו שכתבו מרן החיד"א ועוד אחרונים. ומכל מקום אם נודע הדבר לפני שיוציאו הספר תורה מארון הקודש לקרוא בו, ויש ספר תורה אחר המתוייג כהלכה, אין להוציאו לכתחלה, אלא יקראו בספר תורה המתוייג כדת, הכשר לכל הדעות. [יביע אומר ח"ט חיו"ד סימן כ עמוד שא].

לב ש"צ שהיה קורא בס"ת בצבור, ונוכח שאין שם תגין על אותיות בד"ק חי"ה, אלא רק על אותיות שעטנ"ז ג"ץ, רשאים להוציאו לכתחלה לקרות בו במנחה בשבת, אע"פ שיש בבית הכנסת עוד ס"ת המתוייגים כראוי, מפני שאין תגין אלה, אלא מן המנהג, שהרי לא נזכרו בש"ס. ומכל מקום מהיות טוב, תיכף אחר השבת, ישיגו סופר שיעשה תגין גם על אותיות בד"ק חי"ה. [יביע אומר חלק י' חיו"ד סימן כח עמוד רמג].

לג ספרי תורה שלנו שמצוי בהם דיבוקי אות באות, או אותיות פרודות שאין מחוברות היטב, מפני יושנם, ונמצא כן בהם בשבת בשעת הקריאה, המנהג להוציא ספר תורה אחר ולסיים בו הקריאה בתורה. ומכל מקום שליח צבור המיקל שלא להוציא ספר תורה אחר בגלל דיבוקים ופירודים, אלא ממשיך הקריאה בספר תורה שהתחיל בו, כדי שלא להטריח את הצבור, יש לו על מה שיסמוך. [והיינו באופן שאין צורת האות משתנית, אבל אם צורת האות משתנית, כגון שנתחברו אותיות ו' ונ' ונעשה כאות ת', בזה יש להוציא ספר תורה אחר]. ובכל אופן יתן אל לבו לזכור את מקומות הדיבוקים והפירודים כדי שהסופר יתקנם למחרת. [יבי"א ח"ט חיו"ד סי' כא עמוד שג. יחו"ד ח"ו סימנים נד ונו, עמודים רפו ורצג. וח"ה סי' נח עמוד רסז].

לד שתי תיבות הסמוכות זו לזו בתפילין או במזוזות, עד שנראות כאילו תיבה אחת הן, מותר לגרור קצת מעובי האות האחרונה של תיבה ראשונה, וקצת מעובי אות ראשונה של תיבה שניה, כדי להרחיקן זו מזו עד שיהיו נראים כשתי תיבות, ואין לחוש בזה משום חק תוכות. [יביע אומר חלק ה' חלק יורה דעה סימן כד].

לה סופר שהיה כותב ספר תורה, וטעה וכתב אלהיך במקום אלהי, מותר למחוק אות ך' שהיא מיותרת, ועדיף לנהוג כן מאשר לגנוז את היריעה. ויש אומרים שאין למחוק אות ך', אלא יקדור כל השם אלהיך. והעיקר כסברא ראשונה. [יבי"א ח"י חיו"ד סי' נח דף שעט].

לו אם כתב אלהינו חסר י' יש אומרים שאינו רשאי לגרור אותיות נו ולכתוב ינו, אלא יסלק היריעה. [ט"ז סי' רעו סק"ז]. ויש אומרים שאיסור מחיקת האותיות הנטפלות לשם ה' הוא מן התורה. [לבוש. בנין עולם. אור החיים. חתם סופר]. אולם דעת רוב הפוסקים שיכול למחוק נו, ויכתוב ינו, שכיון שאותיות הנטפלות לשם אין במחיקתם איסור אלא מדרבנן, הילכך כשהוא מוחקן כדי לתקן שם ה' שפיר דמי. [מהר"ם מלובלין. עבודת הגרשוני. משאת בנימין. מרן החיד"א. נודע ביהודה. רעק"א. ישועות מלכו]. ובפרט שיש אומרים שאפילו בשם ה' עצמו כשמוחק קצת מן האותיות שבשם כדי לתקן השם עצמו שפיר דמי. [יבי"א שם דף שפ].

לז הכותב י"ה משום הוי"ה או אל משם אלהים, ולא סיים לכתוב את השמות במילואם, אין איסור מחיקתן אלא מדרבנן, כיון שבמקום ההוא אינו שם בפני עצמו. [יביע אומר שם].

לח ספרי תורה של תימנים, שיש בהם כמה שינויים מספרי התורה שלנו, רשאים להוציאם לקרוא בהם בצבור בברכות התורה, כנהוג. ובפרט שאם נבוא לפסול את ספרי התורה של התימנים ח"ו, תפרוץ מחלוקת גדולה בין הצבור על שאין אנו משגיחים במסורת אבותיהם מדורי דורות. ולכן יש להקל בזה. [ילקוט יוסף הלכות קריאת התורה עמ' קמו].

לט ספר תורה של כמה מהתימנים, שהסופר חקק בו בין הפסוקים שתי נקודות, בסוף פסוק, וסימן מיוחד בטעמים זרקא ואתנחתא, כדי שהעולה הקורא בתורה ידע לפסוק הטעמים כדת, יש לנו להמנע מלעלות לספר תורה כזה, אפילו שסימנים אלו נעשו על ידי ציפורן, ללא כל רישום בדיו. ואם הזמינוהו לעלות לספר תורה כזה, יתחמק באופן שלא יגרום למחלוקת. אולם קהלות יוצאי תימן שנהגו לברך על ספר תורה זה שיש בו סימנים הנז', יש להם על מה שיסמוכו, ואין לעורר ח"ו מחלוקת, כי גדול השלום מאד. ובפרט שיש לצרף סברת הרמב"ם שמותר לברך ברכות התורה על ספר תורה פסול. אלא שמי שדבריו נשמעים לצבור, ייטיב להורות לצאן מרעיתו לתקן את הספר תורה על ידי מחיקת סימנים אלו, כדי שיהיה הספר תורה כשר לדעת כל הפוסקים, ודברי חכמים בנחת — נשמעים. [ילקוט יוסף, הלכות קריאת התורה עמוד קמו. יחוה דעת חלק ו' סימן נד עמוד רפ. ושם עמוד רפד בדבר ספר תורה שניקדו בו אות שי"ן לסימן על שי"ן ימנית, אם כשר. ושם עמוד רפג בסופר שהניח אויר חלק כמלוא אות בין פסוק לפסוק אם הספר תורה כשר].

מ ספר תורה שנכתב על קלף משוח במשיחה לבנה, כשר לקרוא בו בצבור בברכות התורה. אלא שלכתחלה קודם הכתיבה יש להעביר על המשיחה מטלית לבנה ולקנח היטב את הקלף, שלא תהיה המשיחה עבה כל כך. אך אם לא עשו כן אין זה מעכב. ומכל מקום בקריאת פרשת זכור [ופרשת פרה],

טוב ונכון להחמיר שלא לקרוא בספר תורה משוח, היכא דאפשר, אלא יקראו בספר תורה הכשר והמהודר ביותר, ושנכתב על קלף שאינו משוח. [ילקוט יוסף, הלכות קריאת התורה עמוד קנו. ובמהדורת תשס"ד, בהוספות ומילואים עמוד שצב. שארית יוסף ח"ג עמוד רעא. יחוה דעת ח"ו סי' נה].

מא ספר תורה שהשורות ביריעות שלו בשלשת החומשים הראשונים, אינן שוות לשורות של שני החומשים האחרונים, אין הספר תורה נפסל בכך. שרק למצוה בעינן שיהיה מנין השיטין בעמודי הספר תורה שוים. אבל בדיעבד אם פיחת או הוסיף באחד מהם כשר. ואפילו אם באותה היריעה אין הדפים מכוונים כל שאינו משורטט אין לחוש. ומשום הכי בדף האחרון עושים כן לכתחלה. [יביע אומר ח"י חיו"ד סימן נח דף שעח סוף טור ב].

הלכות הקשורות לחנוכת הבית

א מנהג ישראל קדושים לחנוך בית חדש, או דירה שקנה מיד שניה, בסעודת הודיה להשי"ת בשירים ותשבחות ודברי תורה. [ילקו"י שובע שמחות ח"א, תשס"ה, חופה וקידושין עמוד תפג]

ב נוהגים שבעת סעודת חנוכת הבית, בעלי הדירה החדשה מברכים ברכת "שהחיינו" על פרי חדש, או על בגד חדש, ומתכוונים לפטור את הדירה והרהיטים החדשים. ומכל מקום הקונה דירה והוא שמח בקנייתה ורוצה לברך "שהחיינו", ואין לו בגד חדש או פרי חדש, רשאי לברך. [ילקו"י שובע שמחות חלק א', חופה וקידושין עמוד תפה. יבי"א ח"ט או"ח סי' יט]

ג הקונה דירה מיד שניה, [דהיינו שדרו בו אנשים אחרים], לכתחלה טוב ונכון שיצבע ויסייד את הבית לפני שנכנס אליו, כיון שהמקום משפיע הרבה על האדם, שאם דרו בדירה זו אנשים בעלי ריב ומדון, או אנשים עם צרות וחולאים, או חילוניים, ישפיע עליו המקום חלילה, ולכן על ידי הסיוד יבטל את כח אחיזתם. [ילקו"י שובע שמחות חופה וקידושין עמ' תפט]

ד אם ביתו נפל מאיזה סיבה, וחזר ובנאו מחדש, ולא הוסיף עליו כלל, אפילו הכי עושה חנוכת הבית ומברך שהחיינו על בגד חדש, כדין הבונה בית חדש. [חופה וקידושין עמוד תפט]

ה מה שנוהגים לעשות חנוכת הבית, זה דוקא בבנה בית חדש, או קנה דירה, אבל אם הוסיף חדר בחצר שהיה לו מכבר, אין צריך לעשות חנוכת הבית, אך לענין ברכת שהחיינו טוב ונכון שיקנה בגד חדש ויברך עליו שהחיינו ויכוין לפטור את שמחתו על הרחבת הדירה. ויש מי שכתב שגם בכהאי גוונא צריך לעשות לימוד של חנוכת הבית, ואם אין הדבר גובל בביטול תורה דרבים, טוב לנהוג כן. [שובע שמחות חלק א', חופה וקידושין עמוד תפט]

ו ראוי לערוך סעודת "חנוכת הבית" גם כששוכרים דירה, ולא רק בקניית דירה. [שם תצ]

ז ראוי ונכון לערוך את חנוכת הבית כשקונים או שוכרים דירה לפני שילונו בדירה, ולא לדחות את חנוכת הבית עד שיסתדרו בבית וכו', כי סדר חנוכת הבית חשוב מאד להוציא המזיקים מהבית החדש, וביורור הניצוצות שבמקום. ויביאו עשרה אנשים [או לפחות שלשה] שיאמרו את כל הסדר. [ילקו"י שובע שמחות חלק א', חופה וקידושין עמוד תצ]

ח יש אומרים שסעודת חנוכת הבית חשובה לסעודת מצוה, ובפרט אם אומרים בה דברי תורה. ויש חולקים. ולכן טוב לנהוג לעשות שם סיום מסכת בעת חנוכת הבית, כדי שהסעודה תיחשב לסעודת מצוה. ומנהג טוב הוא. [שובע שמחות חלק א', חופה וקידושין עמוד תצ]

ט מי שנתמנה למשרה חשובה ונכבדי הקהל נתנו לו דירה להתגורר בה במשך זמן כהונתו, נכון שיברך ברכת שהחיינו על בגד או פרי חדש, ויפטור את הדירה. [שם עמוד תצא]

י טוב שלא לעשות סעודת חנוכת הבית בשבת, כדי שלא יבואו לידי חילול שבת, וגם כדי שסעודת חינוך הבית תהיה ניכרת בפני עצמה. [ילקו"י שובע שמחות חופה וקידושין עמוד תצב]

יא מה שיש נוהגים שכאשר נכנסים לדירה חדשה, מניחים בבית ההוא שני תרנגולים זכר ונקבה, ושוחטים אותם שם לסגולה, יש להם על מה שיסמוכו, ואין בזה חשש משום דרכי האמורי. ומכל מקום טוב שלא לחוש לדברים כאלה שלא הוזכרו בש"ס ובפוסקים. [שם]

יב מותר לעשות סעודת חינוך הבית בחול המועד, ואין בזה חשש מצד "אין מערבין שמחה בשמחה". [ילקו"י שובע שמחות חלק א' חופה וקידושין עמוד תצג. ילקו"י מועדים הל' חוה"מ]

יג יש נוהגים שבעת שעוקרין דירתן וקובעין דירתן במקום אחר, נותנים בתחלה בדירה החדשה צלוחית של מלח. [ילקו"י שובע שמחות חלק א' חופה וקידושין עמוד תצג]

יד מותר להכנס לדירה חדשה ואפילו לדירה לשם הרווחה, בימי ספירת העומר, ומותר גם לסייד ולצבוע את הדירה בימים אלה, וכן מותר לעשות טפטים חדשים לנוי בדירתו, ויכול גם לברך ברכת "שהחיינו" בימי ספירת העומר, על כניסתו לדירה החדשה, באכילת פרי חדש. אולם יש להמנע משמיעת כלי שיר, אף דרך הרדיו וטייפ, בסעודת חינוך הבית, עד ליל ל"ג בעומר. [כי יש אומרים שאין זו סעודת מצוה וכמבואר לעיל סעיף א']. [חופה וקידושין עמ' תצג]

טו יש להחמיר שלא לסייד או לצבוע את הדירה מיום ראש חודש אב עד אחר תשעה באב. והדין כן גם בהדבקת טפטים. [חופה וקידושין עמוד תצד. וע' ב"ב ס: ורמב"ם סוף הל' תענית]

טז מראש חודש עד אחר תענית תשעה באב אסור לבנות בנין שאינו לצורך מגורים, אלא ליופי והרחבה בעלמא, אבל לצורך מגורים מותר גם בימים אלה. [הר"ן ספ"ק דתענית. ב"י סי' תקנא]. ובניית בית כנסת מותר בכל אופן. [חופה וקידושין עמוד תצד]

יז מותר לבנות אפילו בית חתנות לבנו אחר ר"ח אב, כשהוא לצורך דירת החתן והכלה והנישואין עומדים להתקיים מיד אחר תשעה באב, והחתן לא קיים עדיין מצות פריה ורביה. [חופה וקידושין עמוד תצד. רב האי גאון הובא במאירי והר"ן סוף פ"ק דתענית, ובב"י סי' תקנא]

יח נוהגים שאין מברכים שהחיינו מי"ז בתמוז עד אחר תענית תשעה באב, ולכן אין עורכים סעודת חנוכת הבית בימים אלו, מאחר שאינו יכול לברך שהחיינו על בגד חדש. אבל יכול לערוך סעודה לעשרה, וילמדו שם התיקון שסידרו לחנוכת הבית, ואף מותר להם לשורר בפה, בלא כלי שיר. [ילקו"י שובע שמחות א' חופה וקידושין עמוד תצה]

יט קבלן שהתחיל לצבוע ולסייד קודם ראש חודש אב ויש לו הפסד ממון אם יפסיק לצבוע ולסייד בימים אלה, יש להקל להמשיך בצביעה וסיוד, ונכון לעשות שאלת חכם לכל מקרה לגופו. [חופה וקידושין עמוד תצה. ילקו"י מועדים הלכות בין המיצרים]

כ יש להתיר לעקור עצי פרי לצורך הרחבת הדירה לשם דיור. וטוב לשכור גוי לעקירתם. [חופה וקידושין עמוד תצו. יביע אומר ח"ה חיו"ד סימן יב]

כא מותר לתלות תמונות של בני אדם, או חיות ועופות, על כותלי הבית, שכל שלא נעשו לשם עבודה זרה, ונעשו לשם נוי וכיוצא, יש להקל. וראוי ונכון לתלות תמונות של גדולי תורה, כדי שיקיים: והיו עיניך רואות את מוריך. [יביע אומר ח"ד חאו"ח ריש סי' כ]. ומותר לעשות טפטים מבד ולהדביקם על קירות הבית, אף אם ידוע שיש בהם שעטנז. וכן מותר לקבוע בגדי רקמה בכתלים, כשהם מחוברים למעלה ולמטה ומן הצדדים במסמרות, אף שהם כלאים, ומותר לישב סמוך להם. וכן תמונת גובלן העשויה מפשתן, ורקמו עליהם בחוטי צמר, והם שעטנז, מותר לתלותם בקיר, ואין בזה איסור שעטנז. ו"וילון" אם הוא רך אסור לעשותו מכלאים, מפני שהשמש מתחמם בו לפעמים. ואם הוא קשה מותר. ויש אומרים שכיום אין אנו בקיאים מהו רך ומהו קשה, לכן יש להחמיר בכל וילון העשוי משעטנז שלא לתלותו בבית. ואמנם וילון גבוה מתשמיש אדם, ואין כל חשש שיתחמם בו, מותר לתלותו אף אם ידוע שיש בו שעטנז. [חופה וקידושין עמ' תצז. ילקו"י על הל' שעטנז סי' שא]

כב מותר לצייר צורות בהמות חיות ועופות ודגים וצורות אילנות ודשאים אפילו בציור בולט, ומותר לתלות על קירות הבית תמונות כאלה, וכן תמונות נוף וכדומה. [יחוה דעת ח"ג סימן סב]. ומכל מקום בבית הכנסת אין ראוי לצייר כן על הכתלים, כדי שהדבר לא יבלבל את כוונת המתפללים. [חופה וקידושין עמוד תצט. ילקוט יוסף ח"ב הלכות קריאה"ת וביהכ"נ עמ' רכח]

כג מותר לתלות בביתו תמונות ציור של צורת אדם, שכל שאינה צורה בולטת מותר לצייר. ואף שיש מחמירים בזה, מכל מקום המנהג פשוט.להקל, וכן נוהגים בחג סוכות לתלות בסוכה תמונות של צדיקי הדור. [חופה וקידושין עמוד תק. הליכות עולם ח"ז עמוד רפג]

כד תמונת אדם בולטת שנראה שם חצי גופו [פרופיל], כאדם השוכב על צדו, שאין נראה ממנו אלא עין אחת ואוזן אחת ויד אחת ורגל אחת, וצד אחד של החוטם, מותרת, כיון שאין שם תמונת אדם בשלימותו. [חופה וקידושין עמוד תקב. הליכות עולם ח"ז פרשת מסעי אות י]

כה אסור לעשות שלחן דוגמת שלחן של לחם הפנים שבבית המקדש, בארכו ורחבו וקומתו. וכן אסור לעשות מנורה של שבעה קנים ממתכת, בין של זהב בין של שאר מתכות. אולם מנורה חשמלית שעל קני המנורה שלה יש נרות סגורות המאירות על ידי חשמל, מותר לעשותה ולקיימה. [חופה וקידושין עמוד תקד. יביע אומר ח"א חיו"ד סי' יב]

כו מעיקר ההלכה מותר לתלות ראי בחדר הכניסה לבית, שבזמן הזה מותר לאיש להסתכל בראי, ואין בזה איסור משום "לא ילבש". ויש להתיר בזה גם לתלמידי חכמים כדי לתקן את לבושם. [שובע שמחות חלק א' מהדורת תשס"ה, חופה וקידושין עמוד תקה. שו"ת יביע אומר ח"ג חאו"ח סי' א' סק"ב. שו"ת יחוה דעת ח"ו סי' מט. מאור ישראל ברכות מג.]

כז משחרב בית המקדש תקנו חכמים שכאשר אדם מסייד את ביתו, ישייר מקום של אמה על אמה [48 ס"מ על 48 ס"מ] שלא יהיה מסוייד. ויהיה זה כנגד הפתח. [שם עמוד תקו]

כח יש שנהגו להקל בזמן הזה שלא לשייר אמה על אמה כנגד הפתח, מאחר שהסיד מעורב עם חול. והמקילין בזה יש להם על מה שיסמוכו. [חופה וקידושין עמוד תקח, תקט]

כט אם קנה דירה שסיידו אותה ולא שיירו בה אמה על אמה, יש אומרים שמעיקר הדין אינו חייב לגרד אמה על אמה, מאחר שנכנס לדירה אחר שכבר סיידוה, ועיקר החיוב בעת שמסייד. ובפרט בזמן הזה שהסיד מעורב עם חול. ומכל מקום טוב להחמיר לגרד אמה על אמה כנגד הפתח גם באופן כזה. [חופה וקידושין עמוד תקח, תקט]

ל מה שמשיירים אמה על אמה, הוא כנגד הפתח, באופן שהנכנס יראה מיד את השיור. ויש שמניחים אמה על אמה בגובה שאינו נראה כלל לנכנס, ואין זה נכון. [שם עמוד תקט]

לא יש אומרים שאין לצבוע ריבוע אמה על אמה בצבע שחור, דזה הוי בכלל ציור. ורק אם צובעים בצבע שחור וכותבים על זה זכר לחורבן, מהני. ויש אומרים שגם באופן כזה לא מהני. והמקילין בזה יש להם על מה לסמוך. [חופה וקידושין עמוד תקי. כה"ח סי' תקס אות ח]

לב אמה על אמה שמשיירין כנגד הפתח, הוא מרובע ולא ארוך וקטן. [שם עמוד תקיא]

לג מה שמשיירים אמה על אמה בפתח הבית, אין צריך לעשות כן בכל חדרי הבית, אלא די לעשות כן כנגד פתח הבית בכניסה. ואם רוצה להחמיר ישייר טפחיים על טפחיים בכל חדר. [חופה וקידושין עמוד תקיא. שאילת יעב"ץ סי' קסט. ברכי יוסף סי' תקס. שד"ח מערכת ד'.]

לד הבונה חדר אחד בלבד, אפילו אינו אלא לדירת כבוד בעלמא, ואין ישנים שם, צריך לשייר בו אמה על אמה. [ילקו"י שובע שמחות א' חופה וקידושין עמוד תקיב. שאילת יעב"ץ סי' קסט]

לה אותם המדביקים טפטים על קירות הבית, גם כן צריכים להניח מקום פנוי אמה על אמה, כמו המסייד את ביתו. [חופה וקידושין עמ' תקיב. תורת חיים על החיי אדם. כה"ח סי' תקס סק"ט]

לו בבית כנסת ובבית מדרש אין צריך לשייר אמה על אמה, ומותר לסייד ולצבוע ולעשותו כבנין המלכים. [חופה וקידושין עמוד תקיב. מג"א סי' תקס סק"ב]

לז והוא הדין בסוכה שאין צריך לשייר בה אמה על אמה, ומותר לנאותה כדרך המלכים. [ילקו"י שובע שמחות א' חופה וקידושין עמוד תקיב. תורת חיים על החיי אדם. כף החיים אות ב]

לח מותר לקנות דירה כאשר בדירה ממעל דרים גויים נוצרים, אף אם מידי פעם נאלץ להתפלל בביתו. שמעיקר הדין מותר להתפלל גם תחת דירה של גוי. [חופה וקידושין עמ' תקיב]

לט בנין רב קומות שהקדישו דירה אחת בקומה הראשונה לבית כנסת, לתפלה וללימוד תורה, רשאים לכתחלה לרכוש דירה בקומה שמעל בית הכנסת ולדור בה, ולשכב ולישון בכל שטח הדירה שלמעלה. ורק בשטח שמעל ארון הקודש שיש בו ספרי תורה, לא ישתמשו שם, ויניחו במקום ההוא ארון בגדים וכיוצא בזה. ובקומות העליונות מותר להשתמש בלי הגבלה גם בשטח שמעל ההיכל. [חופה וקי' עמוד תקיג. יביע אומר ח"ד חאו"ח סי' כז]

מ מצות ישיבת ארץ ישראל אין ערוך אליה, שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, ובמיוחד כשהכוונה להתיישב בארץ ישראל לשם מצוה, ולקיים בה את כל המצוות התלויות בארץ. ולכן דבר חשוב הוא לרכוש דירה בארץ ישראל ולהתגורר בה. [שם עמ' תקיד]

מא יש להקפיד שאם היה אדם דר בדירה אחת, ועבר לגור בדירה אחרת, שלא יחזור לדור בדירה הראשונה אלא לאחר שיעברו שבע שנים. אולם אם כשעזב את ביתו הניח שם איזה מסמר בקיר, ומכוין בזה שלא עזב לגמרי אלא דעתו לחזור, יכול לחזור תוך שבע שנים. [ילקו"י שובע שמחות חופה וקידושין עמוד תקטו. יביע אומר ח"ג חיו"ד סימן ו']

מב מי שעקר דירתו מביתו המושכר לו, והשאיר שם איזה מטלטלין שלא היו צריכים לו, וכעבור כמה חודשים רוצה לחזור אל דירתו הראשונה, רשאי לחזור לשם, כיון שלא שהה שנים-עשר חודש משעה שעקר דירתו. ובאופן כזה קיל טפי מהמבואר בסעיף הנ"ל. [שם]

מג לכתחלה לא ימכור אדם קרקע ראשונה שקנה, כי אין זה סימן טוב. וכן לא טוב לאדם למכור נחלת אבותיו. [ילקו"י שובע שמחות א' [חופה וקידושין] עמוד תקטז]

מד יש שמקפידים שלא לסתום חלון או פתח לגמרי, אלא משאירים חור קטן כל שהוא. ויש שמניחים שם קנה חלול מעבר לעבר. [ילקו"י שובע שמחות חופה וקידושין עמוד תקטז]

מה מותר לבנות מקוה טהרה בתוך ביתו, וכל שכן שמותר לבנות בביתו אמבטיה, ואף לדברי רבי יהודה החסיד אין בזה כל מניעה. [ואם השכנים מתנגדים למקוה, ישאלו חכם]. [שם]